

Tapani Häivälä
Mervi Nabizadeh
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulu-tutkinto
Sosionomi (AMK) -diakoni
Opinnäytetyö, 2022

OPINTIELLE

Opas maahanmuuttajaisille kouluun hakeutumisesta

TIIVISTELMÄ

Tapani Häivälä

Mervi Keränen

Opintielle. Opas maahanmuuttajanaisille kouluun hakeutumisesta

42 sivua, 4 liitettä

Kevät 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi-diakoni (AMK)

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää selkosuomenkielinen opas. Opinnäytetyön tavoitteena oli koostaa opas, jossa havainnollistetaan opiskelemaan hakemisen vaiheita ja erilaisia ammatteja, sekä esitellään erilaisia yhteiskunnan tukimuotoja. Opinnäytetyön asiakasryhmänä olivat maahanmuuttajanaiset. Laajempaan tavoitteena oli edistää maahanmuuttajanaisten koulutautumista ja työllistymistä ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan selkeään tiedonsaantiin ja yhteiskuntaan integroitumiseen.

Opinnäytetyö toteutettiin haastatteleamalla kuutta eri-ikäistä maahanmuuttajataustaista naista sekä työelämän asiantuntijoita TE-toimistosta, vastaanottokeskuksesta sekä seurakunnasta. Haastattelujen tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia opintoihin hakeutumisesta ja siihen liittyvistä haasteista ja mitä tukea ja apua he olisivat tarvinneet. Asiantuntijoiden haastattelujen tarkoituksena oli selvittää, mitä erilaisia apu- ja tukimuotoja eri yhteiskunnan toimijoilla on tarjottavana. Haastattelumenetelmänä oli teemahaastattelu, jossa esiintyi erilaisia teemoja. Näistä teemoista esitettiin tarkentavia kysymyksiä.

Maahanmuuttajataustaisten naisten haastatteluista ilmeni, että toivotaan enemmän tukea suomen kielen opiskeluun. Lisäksi haluttiin, että apua voisi hakea yhdeltä taholta, sillä nykyinen systeemi koettiin hajanaiseksi ja monimutkaiseksi. Lisäksi seurakunnan auttamismahdollisuuksista ei tiedetty. Haastatteluista ilmeni myös naisten suuri motivaatio jatko-opiskeluihin. Työntekijöiden haastatteluista tuli ilmi kielitaidon merkitys kotoutumisessa ja opiskelussa. Sosiaaliset suhteet kantaväestöön edistävät kielen oppimista ja kotoutumista. Lisäksi kolmannen sektorin tärkeyttä kotoutumisen edistämässä painotettiin, ja suomen kielen velvoittavampaa opiskelua pidettiin olennaisena.

Opinnäytetyön tuloksena valmistui opas, jossa kerrottiin selkosuomeksi Oulun alueella sijaitsevista oppilaitoksista ja esiteltiin muutamia erilaisia ammatteja havainnollistavien kuvien avulla. Oppaassa tuotiin esille viranomaispalveluja, ja millä tavalla hakeudutaan opiskelemaan. Lopuksi oppaassa oli selkosanasto keskeisimmistä sanoista.

Asiasanat: maahanmuuttajanaiset, koulutus, opiskelu, integraatio

ABSTRACT

Tapani Häivälä

Mervi Keränen

The study route. A guide of applying for school for immigrant women

42 pages, 4 appendices

Spring 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services, Diaconal Work

Bachelor of Social Services, Deacon

The purpose of the development-oriented thesis was to develop a plain language guide. The was to compile a guide that illustrates the application phases and different professions and presents different forms of support from the society. The client group for the thesis was immigrant women. The broader objective was to promote the education and employment of immigrant women and to improve their access to clear information and social integration.

The thesis was done by interviewing six women of different ages from immigrant backgrounds and working life experts from the TE-services, reception centre and parish. The purpose of the interviews was to examine the experiences and related challenges of immigrant women seeking for studies, as well as what kind of support and assistance they would have needed. The purpose of the interviews with the experts was to find out what different forms of assistance and support the various actors in society have to offer. The interview method was a thematic interview with different themes. More specific questions were asked about these themes.

Interviews with women with an immigrant background showed that more support is hoped for in Finnish language studies. There was also a desire to seek help from one actor, as the current system was considered to be fragmented and complex. In addition, the possibilities for help from the parish were not known. The interviews also showed women's great motivation for postgraduate studies. Interviews with employees revealed the importance of language skills in integration and studying. Social relations with the ordinary population promote language learning and integration. In addition, the importance of the third sector in promoting integration was emphasised, and more binding Finnish language studies was considered necessary.

As a result of the thesis, a guide was completed, detailing the educational institutions located in the Oulu region and presenting a few different professions with illustrative images. The guide highlights the services provided by the authorities and the application for studies. Finally, the guide has a plain vocabulary of crucial words.

Keywords: immigrant women, education, studying, integration

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 MAAHANMUUTTAJUUS SUOMESSA.....	6
2.1 Maahanmuuttajat ja kotoutuminen	6
2.2 Maahanmuuttajanaiset Suomessa.....	7
2.3 Keskeinen lainsäädäntö	8
3 KOTOUTUMINEN	11
3.1 Kotoutuminen Pohjois-Pohjanmaalla.....	11
3.2 Haasteet kotoutumisessa.....	13
3.3 Kielitaidon ja selkokielen merkitys kotoutumisessa	15
4 PALVELUJÄRJESTELMÄ.....	18
4.1 TE-toimisto ja maahanmuuttajat.....	18
4.2 Vastaanottokeskuksen rooli kotoutumisessa.....	20
4.3 Kela ja maahanmuuttajat	22
4.4 Seurakunta ja maahanmuuttajat.....	24
4.5 Yhteenveto asiakkaiden haastatteluista	26
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	28
6 OPAS MAAHANMUUTTAJANAISILLE	29
6.1 Suunnitelma, toteutus ja arviointi	29
6.2 Kehittämistyön menetelmät	31
6.3 Oppaan kuvailu	32
7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	33
7.1 Opinnäytetyön eettisyys	33
7.2 Opinnäytetyön luotettavuus.....	33
8 POHDINTA	35
LÄHTEET	37
LIITE 1. Haastattelukysymykset Te-toimistoon.....	41

LIITE 2. Haastattelukysymykset vastaanottokeskuksen työntekijälle	43
LIITE 3. Haastattelukysymykset seurakunnalle	45
LIITE 4. Haastattelukysymykset asiakkaille	47
LIITE 5. Opas	48

1 JOHDANTO

Maahanmuutto on nykypäivää. Kansainvälisen siirtolaisjärjestön mukaan 3,1 % maailman väestöstä on maahanmuuttajia. (Martikainen ym., 2013, s.13.) Vuoden 2020 tilastossa Suomen väestöstä ulkomaalaistaustaisia oli noin 8 prosenttia. Maahan muutetaan eri syistä. Yksi näistä syistä on pakolaisuus. Pakolaisten määrän lisääntyminen on kasvattanut ulkomaalaistaustaista väestöä runsaasti. (Tilastokeskus, i.a.) Vuonna 2019 turvapaikkaa haki ensimmäistä kertaa 2467 ihmistä, ja kokonaisuudessaan hakemuksia tuli 4550. Kaikista näistä hakijoista 32 % oli naisia ja 68 % miehiä. Puolet hakijoista oli 18-34-vuotiaita. (Suomen pakolaisapu, i.a.)

Maahan muuttaminen vaatii sopeutumista ja uuden oppimista paitsi maahan muuttajalta itseltään, myös vastaanottavalta yhteiskunnalta. Maahanmuuttajan pakolaisuus ja turvapaikan hakeminen on haaste sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Turvapaikanhakijan on sopeuduttava uuteen yhteiskunnan palvelujärjestelmään, kulttuuriin ja kieleen, kun taas yhteiskunnan on opittava, millä tavalla se voi auttaa parhaiten turvapaikanhakijan roolissa maahan tulleita henkilöitä. Pelkkä tiedon mekaaninen jakaminen ei riitä, vaan huomioon on otettava myös yksilön kulttuuri- ja koulutustausta, sukupuoli, perhetausta sekä kielitaito.

Kontaktin saaminen kantaväestöön auttaa sopeutumaan. Opiskelu ja työ ovat hyviä tapoja muodostaa kontakteja, sillä ne auttavat kielen oppimisessa sekä ihmissuhteiden muodostamisessa. Opiskelemaan pääsemisen haasteena turvapaikanhakijalla voi olla oma perhekulttuuri ja sukupuoli. Vaikka molemmilla sukupuolilla on haasteita ylitettävänä sopeutumisen edistämässä, naiseus voi aiheuttaa yksilöllisesti erityyppisiä haasteita kouluun tai töihin hakeutumisessa. Naisen rooli perheessä on voinut olla yksipuolinen, eikä opiskelemaan tai töihin lähtö ole ollut välttämättä mahdollista eri kulttuurisista tai henkilökohtaisista syistä johtuen. Haasteena voi olla myös tietämättömyys omista ja eri yhteiskunnan mahdollisuuksista ja palvelujärjestelmästä sekä tiedon laajuus ja sekavuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajanasille opas, jossa kerrotaan selkosuomeksi opiskelemaan hakemisen vaiheet sekä esitellään erilaisia auttamistahoja. Oppaan tarkoituksena on olla selkeä tietopaketti, jonka yhteistyökumppanimme voi jakaa opiskelemaan lähtemistä pohtiville asiakkailleen. Opas on suunnattu erityisesti maahanmuuttajanasille, mutta osin oppaasta voivat hyötyä myös miehet. Oppaassa esitellään erityisesti Oulun kaupungin palveluja, joten siitä on hyötyä Oulussa asuville henkilöille.

Työyhteistyökumppanimme on Monikulttuuriset siskot ry, jonka tavoitteena on tukea maahanmuuttajanasia voimaantumisen ja integroitumisessa sekä kannustaa heitä toimimaan aktiivisesti. Tavoitteisiin kuuluu myös naisten voimaantaminen, naisten aseman parantaminen sekä tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin lisääminen. Se on perustettu vuonna 2006. Yhdistyksen jäsenet ovat maahanmuuttajataustaisia ja suomalaisia naisia. Tällä hetkellä yhdistyksessä on noin 10 aktiivista jäsentä. Se järjestää vierailukäyntejä, infotilaisuuksia, tapahtumia, keskustelutilaisuuksia, opastusta ja retkiä. Se järjestää myös teemapäiviä, joihin kutsutaan asiantuntijoita jakamaan tarpeellista tietoa ja taitoja. Ideana on myös tehdä yhteistyötä muiden järjestöjen, viranomaisten, oppilaitoksen ja kaikkien muiden kiinnostuneiden kanssa yhteisten tarkoitusten toteuttamiseksi.

2 MAAHANMUUTTAJUUS SUOMESSA

2.1 Maahanmuuttajat ja kotoutuminen

Käsite maahanmuuttaja on yleinen käsite ulkomailla syntyneelle henkilölle, joka on muuttanut Suomeen eri perustein. Näitä perusteita voi olla pakolaisuus, perhesyyt, työ tai opiskelu. (Castaneda, 2018, s.29.) Martikaisen ja Tiilikaisen (2007, 18) mukaan yleisin käsite ulkomaalaistaustaisista puhuttaessa on maahanmuuttaja, vaikka käsitettä on yritetty korvata esimerkiksi uussuomalainen-käsitteellä. Martikaisen, Saaren ja Korkiasaaren mukaan (2013, 33) mukaan käsite maahanmuuttaja sisältää myös paluumuuttajat sekä heidän ulkomailla syntyneet jälkeläisensä.

Pakolaisella tarkoitetaan kotimaastaan paennutta henkilöä, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua toisessa maassa. Kotimaassaan hänellä on vaara joutua vainotuksi jonkin henkilökohtaisen syyn, kuten uskonnon, rodun tai mielipiteen vuoksi. Lähtömaassa on voinut olla käynnissä myös sota tai muita levottomuuksia. (Castaneda, 2018, s.29.)

Turvapaikanhakija on paennut kotimaastaan samojen syiden vuoksi kuin pakolaisen asemassa oleva henkilö, mutta on saapunut maahan itsenäisesti ilman mitään asemaa, ja on vasta hakemassa oleskeluoikeutta ja suojelua toisesta maasta. Mikäli turvapaikanhakija saa turvapaikan, hän saa pakolaisaseman. (Castaneda, 2018, s.30.) Pakolaisen ja turvapaikanhakijan asema vaikuttaa heidän mahdollisuuksiinsa ja oikeuksiinsa esimerkiksi työskennellä ja opiskella maassa. (Martikainen, 2007, s.18.)

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan osallistumista ja sopeutumista yhteiskuntaan, mutta siihen kuuluu myös oman kielen ja kulttuurin säilyttäminen. Kotoutumisesta voidaan käyttää myös sanaa integraatio, jolloin maahanmuuttaja osallistuu ja asettuu elinympäristöönsä sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti. (Martikainen, 2007, s.19.) Yhteiskunnan tehtävä on tarjota maahan muuttaneelle tietoa, taitoa ja tukea. Kotoutuminen on siis vuorovaikutteista yksilön ja

yhteiskunnan välillä. Kotouttaminen on yhteiskunnan tarjoamia kotoutumista edistäviä palveluja ja tukia, jotka perustuvat kotoutumislakiin. Integraatiosta puhuttaessa voidaan puhua myös tasapainottelusta oman menneisyyden ja nykyisyyden välillä. (Suomen pakolaisapu 2021, s.8, s.32.) Kotouttaminen tarkoittaa viranomais-toimenpiteitä, joilla edistetään yksilön kotoutumista lisäämällä hyvinvointia, terveyttä, koulutusta ja työllisyyttä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien ihmisten samanarvoisuutta riippumatta sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kansallisuudesta, uskonnosta, terveydentilasta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.) Kaksisuuntainen kotoutuminen on molemminpuolista oppimista ja sopeutumista. Kantaväestö opettelee monikulttuurisempaan työ- ja kulttuurielämään, kun taas maahanmuuttaja opettelee uuden yhteiskunnan toimintoja. Yhteentörmäyksiä ja väärymmäryksiä syntyy siitä, kun oletetaan jonkin kulttuurin edustajan olevan tietynlainen tai toimivan jollain erityisellä tavalla. (Peda.) Kotoutumiskoulutus on kotoutumispalvelu, jonka avulla kehitetään oppivelvollisuusiän ohittaneen ihmisen suomen tai ruotsin kielen taitoa, ja muita kotoutumista edistäviä valmiuksia, jotka auttavat toimimaan yhteiskunnassa. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.)

Tässä opinnäytetyöraportissa käytämme sekä käsitteitä maahanmuuttaja että turvapaikanhakija tai pakolainen. Käsite maahanmuuttaja kattaa sekä pakolaisena tai turvapaikanhakijana että muista syistä maahan tulleet miehet ja naiset. Käsitteet turvapaikanhakija ja pakolainen rajaavat maahanmuuttajaryhmän omasta maastaan turvallisuussyistä paenneisiin henkilöihin. Pakolaisuus ja turvapaikanhakijuus voivat sisältää omia erityisiä haasteita kotoutumiseen liittyen, joten tässä opinnäytetyön raportissa keskitymme erityisesti näihin haasteisiin. Koska yhteistyökumppanimme asiakasryhmänä ovat erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomia maahanmuuttajanaisia, käsittelemme alaluvuissa naisten mahdollisia haasteita kotoutumisessa ja koulutuksessa.

2.2 Maahanmuuttajanaiset Suomessa

Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2020 lopussa Suomen ulkomaalaistaustainen väestö kattoi 8 % koko Suomen väestöstä. Vuoden 2007 julkaisusarjan mukaan Suomen maahanmuuttajaväestöstä noin puolet on naisia, eikä tilasto ole juuri muuttunut vuoteen 2020 mennessä; naisten osuus maahanmuuttajataustaisesta väestöstä vuonna 2020 oli 48,3 %. (Tilastokeskus, i.a.) Pakolaisuus ja turvapaikanhakijuus maahanmuuton syinä kasvoivat runsaasti vuonna 2015, kun pakolaiskriisin seurauksena Suomeen saapui yli 30 000 henkilöä. (Sisäministeriö, i.a.) Kriisivuoden jälkeen pakolaisten virta on laskenut. Pakolais- ja turvapaikanhakijoista naisia oli 32 % vuonna 2019.

Työ- ja elinkeinoministeriön katsauksen mukaan (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2019) työkäisten määrä Suomessa on vähenemässä. Suomi monimuotoistuu ja työväestö lisääntyy eri syistä maahan tulleiden henkilöiden avulla, joihin sisältyvät myös pakolaistaustaiset henkilöt. Erityisesti pakolaistaustaisten nuorten ja naisten työllistymismahdollisuuksia on parannettava, jotta työvoimaa olisi tulevaisuudessa edelleen tarpeeksi. Naisten perhelähtöistä kotoutumista tulisi edistää työllisyyden parantamiseksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2019, s. 16, s. 38.)

Maahanmuuttajien työllisyysaste on heikompi kuin kantaväestöllä. Pakolaisuus maahanmuuton syynä vaikuttaa katsauksen mukaan henkilön työllistymiseen. Tämä voi johtua muun muassa aiemmista traumakokemuksista sekä alhaisesta koulutuksesta kotimaassa. Aikainen perheenisäyys naisilla vaikuttaa kokonaisvaltaisesti kielen oppimiseen sekä tätä kautta koulutuksen ja työkokemuksen hankkimiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2019, 29—34.) On myös mainittava Suomen kotihoidontukijärjestelmä, joka kannustaa naisia jäämään kotiin ja työmarkkinoiden ulkopuolelle.

2.3 Keskeinen lainsäädäntö

Tässä luvussa keskitytään olennaiseen maahanmuuttajia koskevaan lainsäädäntöön; “Ulkomaalaislakiin”, “Lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta” sekä “Lakiin kotoutumisen edistämisestä.” Ulkomaalaislain (L 301/2004) tarkoituksena on “toteuttaa ja

edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.” (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 1) Lisäksi laissa sanotaan, että “Lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 5). Lisäksi “Tämän lain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin.” (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 6) Tämä laki takaa myös oikeuden käyttää tulkkia, ja viranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta. Tulkkia ja kääntäjää on myös mahdollista käyttää omalla kustannuksella (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 10).

Lain “Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta” (L 746/2011) toisessa luvussa “Vastaanotto”, säädetään pakolaisten vastaanotosta näin: “Vastaanoton ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle.” (Vastaanotto 388/2015 § 8). Lisäksi “Maahanmuuttovirasto sopii kunnan, kuntayhtymän, muun julkisoikeudellisen yhteisön taikka yksityisen yhteisön tai säätiön kanssa vastaanotto- tai järjestelykeskuksen perustamisesta, lakkauttamisesta ja toimipaikasta.” (Vastaanotto 388/2015 § 10). Lain kolmannessa luvussa “Vastaanottopalvelut” kerrotaan, että “Vastaanottopalveluihin kuuluvat majoitus, vastaanotto- ja käyttöraha, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta siten kuin tässä luvussa säädetään. Vastaanottopalveluina voidaan järjestää myös ateriat.” (Vastaanottopalvelut § 13).

Laki kotoutumisen edistämisestä (L 1386/2010) on myös tärkeä maahanmuuttajia koskeva laki “Tämän lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.” (L

1386/2010 § 1). Tässä laissa määritellään muun muassa *kotoutumisen* ja *kotouttamisen* käsitteet. Lain mukaan *kotoutumisella* tarkoitetaan “maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.”, kun taas *kotouttaminen* on “monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.” (L 1386/2010 § 3). Toisessa luvussa säädetään kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Maahanmuuttajalle on annettava perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. “Maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Lisäksi maahanmuuttajalle annetaan tietoa palvelujärjestelmästä ja tämän luvun mukaisista kotoutumista edistävästä toimenpiteistä.” (L 1386/2010 § 7). Lisäksi maahanmuuttajille annettavasta ohjauksesta säädetään tällä tavalla: “Kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston sekä muiden viranomaisten on annettava maahanmuuttajalle asianmukaista ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista sekä työelämästä.” (L 1386/2010 § 8). “Alkukartoituksessa arvioidaan alustavasti maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palvelujen tarpeet. Alkukartoituksessa selvitetään tätä tarkoitusta varten tarvittavassa laajuudessa maahanmuuttajan aikaisempi koulutus, työhistoria, kielitaito sekä tarvittaessa muut työllistymiseen ja kotoutumiseen vaikuttavat seikat.” (L 1386/2010 § 9). Maahanmuuttajalle on myös lain mukaan laadittava kotoutumissuunnitelma; “Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan.” (L 1386/2010 § 11). “Kotoutumiskoulutuksena maahanmuuttajalle, jonka oppivelvollisuus on päättynyt, järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aikaisemmin hankitun

osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta.” (L 1239/2020 § 20) ja “Kotoutumiskoulutuksen kielellisenä tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon.” (L 1239/2020 § 20). Omaehtoisen opiskelun tukemisesta säädetään: “Maahanmuuttajalla, joka opiskelee omaehtoisesti, on oikeus työttömyysetuuteen tässä laissa ja työttömyysturvalaissa säädetyin edellytyksin.” (1376/2014 § 22).

3 KOTOUTUMINEN

3.1 Kotoutuminen Pohjois-Pohjanmaalla

Oulu on merkittävä Pohjois-Suomen asumiskeskittymä ja Suomen viidenneksi suurin kaupunki. Oulussa oli vuoden 2017 kesäkuun lopussa 5743 oleskeluluvan saanutta ulkomaan kansalaista ja 123 eri kansalaisuutta. Oulussa maahanmuuttajien määrä kasvaa tasaisesti. Opinnot, työt tai perhesyyt ovat yleisimpiä syitä Ouluun muuttamiseen. Oulussa on paljon korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia, joiden osaamista olisi tärkeä hyödyntää entistä enemmän tulevaisuudessa (Yhdessä kotoutuva Oulu 2018-2021, s. 9).

Oulun kotouttamisohjelman valmisteluun ovat osallistuneet eri tahot. Oulussa toimivien uskonnollisten yhteisöjen edustajien, kolmannen sektorin toimijoiden sekä maahanmuuttajayhdistysten näkökulmia on selvitetty työpajan muodossa. Kotouttamisohjelman valmistelussa on kartoitettu nykytilannetta sekä mahdollisia kehitystarpeita. Myös maahanmuuttajaryhmien kanssa on keskusteltu kotoutumisesta ja palveluista Oulussa. Kotouttamisohjelmassa korostetaan seuraavia asioita: kotoutujan osaamista, elinvoimaa luovia asioita, laadukkaita palveluita,

jotka tukevat kotoutumista ja lisäksi sitä, että oululainen kotouttaa ja kotoutuu (Yhdessä kotoutuva Oulu 2018-2021, s. 7—8).

Työttömyys on Oulussa ongelma, joka koskee jokaista. Eivätkä maahanmuuttajat ole siinä asiassa poikkeus. Toukokuun 2017 lopussa Oulussa oli 2377 henkilöä ulkomaalaista työvoimaa, joista 771 oli työttömiä työnhakijoita. Oulussa ulkomaalaisten työttömien osuus ulkomaalaisesta työvoimasta oli paljon suurempi kuin koko Oulun työttömyysaste (Yhdessä kotoutuva Oulu, s. 27). Myös maahanmuuttajien oppimis- ja koulutustasot vaihtelevat Oulussa. Ulkomaalaisella jo ennestään olevaa tutkintoa voidaan kuitenkin rinnastaa ja tunnustaa suomalaiseen tutkintoon (Yhdessä kotoutuva Oulu 2018-2021, s.17).

Kotoutuminen voi olla kahden- tai monen suuntaista. Kotoutumiseen vaikuttavat ympäristö, yhteiskunnan rakenteet, mutta myös yksilön omat asenteet, terveydentila, menneisyys ja koulutustausta. Toiseen maahan muuttaminen vaatii sopeutumista. Kun kieli, sosiaalinen järjestelmä, kulttuuri, sekä ihmiset ympärillä vaihtuvat, syntyy kriisi. Ihminen tarvitsee tukea riippuen yksilöllisistä tekijöistä. Sopeutumista voi helpottaa vertaistuki, uudet sosiaaliset kontaktit valtaväestön kanssa sekä kielen oppiminen. (Suomen pakolaisapu, 2021, s. 8—9.)

Oulun seudulla on käynnissä työllisyyden kuntakokeilu, jonka kesto on 1.1.2021—30.6.2023. Mukana ovat Hailuodon, Iin, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulun ja Tyrnävän kunnat. Työllisyyden kuntakokeilun asiakkaita ovat työttömät työnhakijat, työllistettynä olevat ja työllistymistä edistävissä palveluissa olevat työnhakijat, joiden kotikunta on kokeilualueella ja ne, jotka eivät täytä ansiopäivärahan saamisen edellytyksiä tai ovat alle 30-vuotiaita, maahanmuuttajia tai vieraskielisiä henkilöitä. Kuntakokeilujen tavoitteena on parantaa erityisesti pidempään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille, kuten esimerkiksi maahanmuuttajien. Maahanmuuttajat tai muut, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi ja ovat esimerkiksi työttömiä työnhakijoita tai työvoimakoulutuksessa, ohjautuvat kuntakokeiluun kuuluvaan BusinessOulun työllisyyspalveluihin. BusinessOulu tarjoaa palvelua ja tukea, joiden avulla voi päästä eteenpäin omissa työllistymistavoitteissaan ja

suunnitelmissaan. Se tarjoaa myös omavalmentajan, joka tukee työnhaussa ja auttaa asioiden eteenpäin viemisessä (Businessoulu.com, i.a).

3.2 Haasteet kotoutumisessa

Tutkimuksessa vuodelta 2021 kerrotaan, kuinka maakohtaiset lähestymistavat pakolaisten kotouttamiseen vaihtelevat, ja maiden välillä on vain vähän tietoa lähestymistavoista ja pakolaiskokemuksista. Tutkimuksessa verrataan Japanin ja Yhdistyneen kuningaskunnan eroja. Japanissa kotouttaminen keskittyy pakolaisten taloudelliseen omavaraisuuteen työllistymisen kautta; verrattuna Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, joka tarjoaa vapaaehtoisten kautta sosiaalisia yhteyksiä kotoutumisen helpottamiseksi. Tutkimuksessa tarkastellaan kunkin lähestymistavan vahvuuksia ja puutteita (Phillimore J., Morrice L. ym. 2021).

Ihmisen hyvinvointiin vaikuttavat hänen sosioekonominen asemansa, terveys, turvallisuus sekä asuin- ja työolot sekä elinympäristö. Pakolais- ja turvapaikanhakijanaisten hyvinvoinnin kokemiseen voi vaikuttaa perinteiset sukupuoliroolit sekä kouluttautumisen kieltäminen. Myös syrjintä tulomaassa vaikuttaa hänen terveyteensä kokonaisvaltaisesti ja voi hankaloittaa hänen pääsyään työhön tai koulutukseen. (Malin & Anis, 2013, s. 146.)

Köyhyys on tekijä, joka vaikuttaa olennaisesti yksilön hyvinvointiin. Länsimaiden ulkopuolelta tulleet maahanmuuttajat ovat yksi köyhyiden riskiryhmistä. Malinin ja Aniksen (2013, 46) mukaan köyhyysriski on suurin yksinhuoltajaperheissä sekä monilapsisissa perheissä, ja maahanmuuttajilla tällaisia perheitä on Malinin ja Aniksen mukaan keskimääräistä useammin. Suomalainen palvelujärjestelmä voi tuntua monimutkaiselta. Maahanmuuttajalle palvelujärjestelmä voi olla tuntematon, ja se voi aiheuttaa epäselvyyttä esimerkiksi palvelun sisällöstä tai palvelun kieltämisen perusteista. Maahanmuuttajien asema palvelujärjestelmässä voi olla heikompi, koska palvelujärjestelmä koetaan haastavana eikä omia oikeuksia osata välttämättä puolustaa. (Malin & Anis, 2013, s. 156.)

Osallisuus on kotoutumisen ja yhdenvertaisuuden perusta. Vuorovaikutus eri väestöryhmien välillä sekä molemminpuoliset asenteet lisäävät osallisuutta. Myös turvallisuuden tunne vaikuttaa osallisuuden kokemukseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2019, 50.) Koulutus ja työ antavat uudenlaisten kontaktien kautta mahdollisuuden osallistua ja olla osa yhteiskuntaa. Kielitaidon heikkous ja palvelujärjestelmän tuntemisen puute taas vaikuttavat heikentävästi kotoutumiseen koulutukseen tai työhön pääsyn kautta.

Sosiaaliset kontaktit ovat avainasemassa kotoutumisessa. Ne ovat silta informaation saamiseen ja muodostavat johonkin kuulumisen tunteen. Viisi mahdollistajaa, jotka ovat kieli, kulttuuri, digitaaliset taidot, turvallisuus ja pysyvyys ovat tekijöitä, jotka mahdollistavat ja tukevat kotoutumisen prosessia. (Phillimore, 2021, s.3.) Kotoutumisen indikaattoreissa on neljä periaatetta. Ensimmäinen periaate kertoo, että kotoutuminen on moniulotteinen prosessi. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vaikka henkilöllä on työpaikka, se ei automaattisesti osoita kotoutumista. Toinen periaate on, että kotoutuminen on monisuuntaista. Se vaatii sopeutumista ja muutosta kaikilta siihen kuuluville. Kolmantena periaatteena on vastuun jakaminen. Kotoutumisprosessiin kuuluu erilaisia tahoja, joilla kaikilla on jokin rooli kotoutumisessa. Pakolainen, yhteisön jäsenet, instituutiot sekä hallitus ovat kaikki vastuussa kotoutumisen onnistumisesta. Neljäs periaate on kontekstikohtainen. Sitä mitataan suhteessa tiettyyn väestöön, tiettyyn sijaintiin, kuten työpaikka tai naapurusto. Pakolaisen ikä, sukupuoli ja haavoittuvuuden asteet tulee ottaa myös huomioon kotoutumista mitattaessa. (Phillimore, 2021, s.4.)

Suomessa tavoitteena on auttaa maahanmuuttajia pääsemään koulutukseen opintopolun kautta, joka on samanlainen kuin kantasuomalaisella. Peruskoulun jälkeen käydään lukio tai ammattikoulu, jonka jälkeen voi vielä mennä ammattikorkeakouluun. Näiden lisäksi maahanmuuttajan tulee käydä kotouttamiskoulutus sekä eri asteen opiskeluun valmentavat opinnot. Haasteena tässä kuitenkin on kielitaidon oppiminen. Kotouttamiskoulutus, joka kestää kymmenen kuukautta, ei välttämättä riitä kaikille. Painostus kiireelliseen koulutukseen tai työelämään pääsemiseen on kovaa. Lisäksi oma mahdollinen koulutushistoria ja koulutodistukset eivät välttämättä ole Suomessa päteviä. (Pakolaisapu, 2015, s. 45—50.) Ei siis ihme, että koulutuspolut vaikuttavat sekavilta ja pitkiltä.

Opintopolku voi valmentavine opintoineen kestää kauan, eikä työkokemusta voi sillä aikaa hankkia.

Kotoutumislaiissa mainitaan kaikilla olevan tasavertaiset mahdollisuuden kotouttamistoimenpiteisiin. Kuitenkin pakolaisavun julkaisun mukaan lapsia kotona hoitavat naiset jäävät usein täysin kotoutumistoimenpiteiden ulkopuolelle. Vaikka kotoutumiskoulutus on keskeinen osa maahanmuuttajien kotoutumista, henkilön yksilöllistä tilannetta ei usein oteta riittävästi huomioon kielenopetuksessa. Ongelmat koulutukseen pääsemisessä liittyvät juuri kielitaitoon, aiemmin hankitun osaamisen arviointiin sekä tunnistamiseen. (Suomen pakolaisapu, i.a.)

3.3 Kielitaidon ja selkokielen merkitys kotoutumisessa

Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus koulutukseen ja saada ammatillista koulutusta. Perusoikeuskirjassa mainitaan myös ehdoton syrjintäkielto riippumatta ihmisen sukupuolesta, kielestä, rodusta, syntyperästä tai iästä. (Euroopan unionin perusoikeuskirja 2012/C 326/02.) Kielen oppiminen on yksilöllinen ja elinikäinen prosessi. Sen kehittymiseen vaikuttavat paitsi sosiaaliset, myös psykologiset tekijät. Kielitaidon kehittymiseen vaikuttaa suuresti myös se, millaisissa tilanteissa henkilö pääsee käyttämään opittua kieltä. (Latomaa ym., 2013, s.168.)

Opetushallituksen julkaisun (Opetushallitus, 2017) mukaan opiskelijoiden oppimisen edellytykset ovat yksilöllisiä. Riippuu oppilaan aiemmasta koulutustautasta, miten hän etenee opinnoissaan Suomessa. Voi olla, että suomen kielen taito kehittyy nopeasti, mutta muissa oppiaineissa oppiminen on hidasta- tai sitten toisinpäin. Onkin tärkeää, että opiskelijan opiskelunvalmiuksia arvioidaan ja tuetaan yksilöllisesti. Vaikka näitä asioita otetaan huomioon jo aikuisten perusopetuksessa, niitä ei sovi unohtaa myöskään toisen asteen koulutuksessa. Opiskelija voi tarvita edelleen tukea suomen kielessä tai muissa aineissa.

Kielitaidon hallinta on tärkeää paitsi kotoutumiselle, myös yhteisön jäsenyydelle sekä työllistymiselle. Kielikoulutuksen ulkopuolella tapahtuvat kontaktit

valtaväestöön edistävät kielen oppimista. Toiminnallisen kaksikielisyyden tavoitteena on, että oppilas pystyy käyttämään sekä omaa kieltään että opittavaa kieltä arkielämässä ja myöhemmin työelämässä. (Latomaa ym., 2013, s. 169, s. 175, s. 181.) Tämän saavuttaakseen yksilöllä tulee olla tarvittavat edellytykset ylläpitää ja kehittää kielitaitoaan.

Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle muun muassa sellaiset kielelliset valmiudet, jotka auttavat häntä selviytymään jokapäiväisessä elämässä, integroitumaan myös työelämään sekä mahdollisesti hakeutumaan jatkoopintoihin. (Latomaa ym., 2013, s. 173.) Koulutuksen tavoitteena on saavuttaa tarvittava kielitaito, mutta opiskelijan omat valmiudet ja päämäärä vaikuttavat tavoitteiden asettamiseen. Kotouttamiskoulutuksessa painotetaan hyvää suomen kielen taitoa edellytyksenä työllistymiselle. Pelkkä koulutus ei välttämättä ole riittävä edellytys työmarkkinoille pääsemiseksi. (Forsander 2013, s. 232.)

Kielitaidon kehittämisessä olennaista on kontaktit valtaväestöön. Kielen avulla luodaan ja pidetään yllä sosiaalisia suhteita, liitytään yhteisöihin ja muodostetaan identiteettejä. Yhteiskunnan tuki kielen oppimiseen ja ylläpitämiseen vaikuttaa siihen, kuinka tehokkaasti maahanmuuttaja integroituu yhteiskuntaan. (Latomaa ym., 2013, 181—182.)

Vuonna 2008 tehdyssä tutkimuksessa haastateltiin Suomessa menestyviä maahanmuuttajanaisia. Naiset puhuivat haastatteluissa kielivaikeuksistaan, ja kuinka merkittävä asia kielen oppiminen on työmarkkinoille pääsyssä. Eräs naisista mainitsi, että suomen kielen opiskelun jälkeenkin hän tarvitsi 2-4 kertaa enemmän aikaa suomenkielisten esitysten valmistelemiseen työssään. Työnteko oli tämän naisen mielestä avainasemassa kotoutumisen kannalta; hän sai kontaktin suomalaisiin ja oppi sitä kautta kieltä, kulttuuria ja yhteiskunnan toimintaa. (Tiilikainen, 2008, s. 28—29.) Tutkimuksen mukaan monet erilaisesta sukupuolijärjestelmästä tulleet maahanmuuttajanaiset kokivat Suomessa olevan paremmat mahdollisuudet heille naisina. (Tiilikainen, 2008, s. 77.)

Tilastokeskuksen julkaisun mukaan (Nieminen, 2015) pakolaisten työttömyys on yleistä. Suurin syy tälle on kielitaidon puute; ulkomaalaistaustaisista 40 % ilmoitti

työttömyyden syyksi kielitaidon heikkouden. Vuonna 2014 työvoiman ulkopuolella olivat useimmiten pakolaistaustaiset, vähän suomea osaavat sekä vähän aikaa Suomessa asuneet. Lisäksi pakolaisten keskuudessa keskimääräistä yleisempää on vähäinen aiempi koulutus. 40 % pakolaistaustaisista henkilöistä oli suorittanut perusasteen oppimäärän vuonna 2015. Vähäisen koulutuksen lisäksi myös pakolaistaustaisten henkilöiden psyykkiset ja fyysiset hyvinvoinnin ongelmat voivat olla vaikuttamassa työttömyyden yleisyyteen. Ulkomaalaistaustaisten naisten työttömyys oli yleisempää kuin kantaväestön naisten. Jotta työttömyyttä voitaisiin vähentää, kielitaidon parantaminen vielä koulutuksen aikanakin olisi tärkeää. Koulutuksesta ei ole hyötyä, jos kielitaidon puute estää työn saamisen.

Yksi merkittävä tekijä maahanmuuttajan sopeutumisessa yhteiskuntaan on viranomaisten kanssa asiointi. Viranomaisten velvollisuus on tuoda tietoa kansalaisille selkeästi, ymmärrettävästi ja asiallisesti. (L 434/2003.) Yleiskieli on tavallista suomen kieltä, ja se voi olla liian vaikeaa niille, jotka tarvitsevat tiedon selkeämmin ja helppolukuisin sanoin. Yleiskieltä, josta voidaan käyttää myös termiä kirjakieli, käytetään joka puolella, sanomalehdissä, uutisissa, oppikirjoissa ja asiakirjoissa. (Selkokeskus, 2021.)

Maahanmuuttajalle, joka ei ole oppinut yleiskieltä koulussa, voi olla vaikea ymmärtää viranomaisten ja eri asiakirjoissa käytettävää kieltä. Jokaisella ihmisellä on oikeus saada tietoa ymmärrettävästi. Selkeän tiedon saaminen edistää tasa-arvoa, saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Jotta tieto olisi selkeää ja ymmärrettävää, tekstiä voidaan muuttaa selkokielelle. Selkokieli on helppoa suomen kieltä, ja siinä käytetään helppoja sanoja ja lauseita. Vaikeat sanat selitetään tekstin yhteydessä. (Selkokeskus, 2018 & 2021.) Selkokielen käytössä huomioidaan lukijan erityistarpeet muun muassa tiedon määrää karsimalla.

Selkokeskuksen selkokielen tarvearvioinnin mukaan (Selkokeskus, 2018) selkokieltä tarvitsee yli kymmenen prosenttia väestöstä. Tähän on syynä muiden syiden lisäksi maahanmuuttajien määrän lisääntyminen, joka tulee myös kasvaan edelleen. Selkokielen käyttäminen helpottaa arjen tilanteista selviämistä, asiointia virastoissa, selviytymistä opinnoista ja työelämästä sekä mahdollistaa yhteiskunnallisen osallistumisen. (Selkokieli, 2021.) Usein maahanmuuttajien

tarve selkokielelle on väliaikainen; kielitaidon karttuessa selkokielen tarve vähenee. Myös yksilöllinen tarve vaihtelee. Kuitenkin Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan (Tilastokeskus, 2015) kolmannes ulkomaalaistaustaisista henkilöistä oli kokenut kielen opetuksen riittämättömäksi, ja tarvitsevansa kielitaidon kohentamista. Pakolaisuuden vuoksi maahan muuttaneista 47% kuvasi kielitaitonsa olevan korkeintaan keskitasoa. (Nieminen ym., 2015.) Kuitenkin pakolaistaustaiset olivat osallistuneet kielikursseille yleisemmin kuin muusta syystä maahan tulleet.

Selkokeskuksen sivuilla on tarkat ohjeet ja määrittelyt siitä, miten rakennetaan selkokieline julkaisu. Kun selkokieltä käytetään julkaisussa, myös ulkoasu merkitsee paljon. Tekstiä ei tule olla liikaa, ja tekstien välillä on hyvä olla tarpeeksi tilaa, jotta se selkeyttää julkaisua. Kokonaisuuksien ymmärtämiseksi on hyvä käyttää esimerkiksi värillisiä pohjia tai laatikoita. Lisäksi luettavan fontin käyttäminen helpottaa julkaisun lukemista. Jos tekstissä käytetään vaikeita sanoja, niiden tarkoitus tulee selittää tekstissä. Kielikuvien ja lyhenteiden käyttöä tulee välttää. Tekstin suunnittelu on olennaista. Lyhyet lauseet ja virkkeet ovat hyvän selkokieline julkaisun perusta. Lisäksi tavoitteena on kertoa yhdessä lauseessa vain yksi asia. (Selkokeskus, 2021.)

4 PALVELUJÄRJESTELMÄ

4.1 TE-toimisto ja maahanmuuttajat

Opinnäytetyöhömmä liittyy haastattelimme kotoutumispalveluiden asiantuntijaa TE-toimistosta. Haastattelun tavoitteena oli saada ajankohtaista tietoa TE-toimiston palveluista, jotta voisimme liittää tietoa selkeästi myös oppaaseen. Liitteenä haastattelukysymykset (Liite 1.) Haastattelussa esitimme kysymyksiä, jotka sopivat kyseisen työntekijän työnkuvaan. Haastattelun teemoina meillä oli 1. Työntekijän esittely sekä TE-toimiston asiakkuuden alkaminen, 2. Asiakkaan tavoitteet

ja henkilökohtainen tilanne, 3. Tuen ja avun sisältö sekä 4. Omat näkemykset. Teemojen alapuolelle olimme koonneet valmiiksi kysymyksiä ja lähettäneet ne etukäteen haastateltavalle. Lisäksi esitimme tarkentavia kysymyksiä haastattelun aikana.

Kun asiakas saa oleskeluluvan, hän voi ilmoittautua TE-toimiston asiakkaaksi. Kotoutumisaika alkaa, kun ensimmäinen kotoutumissuunnitelma tehdään. Kotoutumisaika on enimmillään kolme vuotta, mutta sitä voidaan jatkaa viidenteen vuoteen asti esimerkiksi erityisen tuen tarpeen perusteella, joita voi olla kielitaidon puute, terveys tai ikä. Myös äitiysloma pidentää kotoutumisaikaa kymmenellä kuukaudella. Kotoutumissuunnitelmassa kysytään paitsi omia koulutus- ja työtaustoja, myös henkilökohtaisia haaveita työhön tai koulutukseen liittyen. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on saavuttaa riittävä kielitaito, jotta asiakas voi hakeutua jatko-opintoihin. TE-toimisto tekee yhteistyötä opettajien kanssa, jotka arvioivat kielitaidon tason ja tekevät koulutussuosituksen. Mikäli asiakas tarvitsee perusopetuksen taitoja, hänet ohjataan aikuisten perusopetukseen Oulussa joko Vuolle-opistoon tai Valma-koulutukseen. Jos asiakkaalla tarvitsee pelkästään kielitaitoa, hänet voidaan ohjata kielikurssille, josta hän saa tarvittavan kielitaidon esimerkiksi ammattiin opiskelua varten. Te-toimiston kotoutumiskoulutuksen asiakkaiden kirjo on laaja. Heitä ei erotella heidän taustansa mukaan esimerkiksi pakolaisuuden mukaan, vaan yhteinen tekijä on maahanmuuttajuus. (TE-palveluiden asiantuntija, 8.10.2021.)

Mikäli asiakas tarvitsee tukea esimerkiksi perhetilanteeseensa, hänet ohjataan sosiaalipalveluiden piiriin, jossa hänelle voidaan tarjota erilaisia lapsiperheen palveluita opiskeluiden rinnalle. Omaehtoiseen koulutukseen voidaan kannustaa, mikäli asiakkaalla on riittävä kielitaito. Alle 25-vuotiailla on yhteishakuvelvoite, joka tarkoittaa, että heidän tulee hakea vähintään kahteen ammatilliseen koulutukseen kotoutumisen aikana. Yli 25-vuotiailla tätä velvollisuutta ei ole. Jos opiskelijalla on haasteita kouluun hakemisessa, hänelle kuuluu TE-toimiston työllistymistä edistävät palvelut, kuten ammatinvalintaohjaus tai työhönvalmennus. (TE-palveluiden asiantuntija, 8.10.2021.)

TE-toimistossa selvitetään myös, onko opiskelijalla oikeutta työttömyystukeen. Mikäli hän ei voi saada työttömyystukea, vaihtoehtona on opintotuki. Muita tukia tarvittaessa hänet ohjataan Kelaan. Jos opiskelijalla ei ole entuudestaan ammatillista koulutusta, Kansaneläkelaitos vaatii viiden kuukauden odotusajan ennen työttömyysetuuden saamista.

Työntekijän oman näkemyksen mukaan TE-toimistossa on harvemmin aikaa istua alas ja ohjata esimerkiksi hakuprosessissa. Paikalla on kuitenkin henkilökuntaa, jotka voivat auttaa sähköisessä asioinnissa. Työntekijä korostaakin kolmannen sektorin toimijoiden tärkeyttä ohjauksen täydentämiseksi ja mainitsee esimerkiksi Pelastakaa Lapset ja Punaisen Ristin ystävätoiminnan. Asiakkaiden haasteena työntekijä kokee kielitaidon tai opiskeluvalmiuksien puuttumisen. Lisäksi hän mainitsee sosiaaliset verkostot, jotka vaikuttavat siihen, kuinka hyödylliseksi asiakas kokee esimerkiksi kielen opiskelun. Ne, joilla on yhteyksiä suomalaisiin, tuntuvat pärjäävän paremmin. Näiden lisäksi naisten vastuu perheestä on usein suurempi kuin miehillä, mikä voi aiheuttaa ongelmia opinnoissa. Työntekijän näkemyksen mukaan on todella arvokasta, että meillä on kotoutumislaki, joka ottaa huomioon maahanmuuttajien erityistarpeet. Kuitenkin hän ajattelee lain hieman eriarvoistavan sen vuoksi, että maahanmuuttajat ovat kaikki yksilöitä, eikä työttömyystuella opiskelu ole välttämättä kaikille mahdollista. (TE-palveluiden asiantuntija, 8.10.2021.)

4.2 Vastaanottokeskuksen rooli kotoutumisessa

Haastattelimme opinnäytetyötä varten vastaanottokeskuksen työntekijää. Haastattelun tarkoituksena oli saada tietoa vastaanottokeskuksen toiminnasta maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen liittyen. Vastaanottokeskuksen työntekijä on asiantuntijana näkemässä maahanmuuttajien jokapäiväistä elämää kotoutumisen alkuvaiheessa. Haastatteluvastauksia pystyimme peilaamaan myös maahanmuuttajanaisten haastatteluvastauksiin. Vastaanottokeskuksen työntekijän työtehtäviin kuuluu muun muassa alkuinfojen järjestäminen, vastaanottorahan ja siihen liittyvien päätösten käsittely, avustettuun paluun liittyvät asiat ja tukikeskustelut. Asiakkaalla on myös mahdollisuus asua vastaanottokeskuksen

ulkopuolella, esimerkiksi ystävän tai sukulaisen luona. Hän on kuitenkin oikeutettu kaikkiin palveluihin vastaanottokeskuksessa. Saman katon alta löytyvät sosiaalityöntekijän ja sairaanhoitajan palvelut. Akuuteissa tapauksissa on myös asiakkaalla oikeus saada ulkopuolista apua, kuten hammaslääkäripalveluja. Asiakkuus alkaa hakemuksesta ja päättyy oleskelulupaan tai käännätykseen. Joissakin tapauksissa asiakas voi siirtyä johonkin toiseen Euroopan maahan. Dublin –menettelyn vuoksi turvapaikkaa voi kuitenkin hakea EU –alueella kerrallaan yhdestä maasta, ja hänet voidaan palauttaa takaisin Suomeen. (Vastaanottokeskuksen työntekijä, 11.12.2021.)

Asiakastyössä tärkeintä on asiakkaan oma toimijuus ja subjektiivisuus. Asiakkaan puolesta tekeminen passivoi ja aiheuttaa aloittekyvyttömyyttä. Tärkeää on asiakkaan oman henkilökohtaisen tilanteen selvittäminen ja Suomen kielen opiskelun aloittaminen. Perheiden mahdollisiin haasteisiin tarjotaan apua ja ratkaisukeinoja. Asiakkaan omatoimisuus on tärkeää. Alkuinfossa kerrotaan perusasioita suomalaisesta yhteiskunnasta, johon sisältyvät sosiaalityöntekijän infot. Asiakkaalle kerrotaan mahdollisuudesta oikeusapuun, turvapaikkaprosessin etenemisestä ja tarvittaessa tarjotaan yksilöohjausta. Asiakasta ohjataan tarvittaessa internetin käytössä, kuten koulupaikan hakemisessa ja verkkopankin käytössä. Vastaanottokeskuksessa käytössä olevaan Migrin prepaid –korttien käyttöön myös opastetaan. Turvapaikanhakijoiden lapsilla on samat oikeudet kuin suomalaisilla lapsilla, kuten oikeus neuvolaan, toimintaterapiaan ja opiskeluun. (Vastaanottokeskuksen työntekijä, 11.12.2021.)

Oleskeluluvan saamisen jälkeen asiakas kirjataan mahdollisimman nopeasti ulos vastaanottokeskuksen rekisteristä ja aletaan valmistelemaan kuntaan siirtymistä. Asiakas voi saada asunnon esimerkiksi välivuokrausyksiköstä. Siirtymävaiheen pituus on kuitenkin aina asiakaskohtainen, keskimääräinen kesto on yhdestä kahteen kuukauteen. (Vastaanottokeskuksen työntekijä, 11.12.2021.)

Naisten asemaa ja omatoimisuutta pyritään parantamaan antamalla heille mahdollisuus asioida yksin ilman aviomiestä ja heille kerrotaan heidän oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomalaisen yhteiskunnan kurssilla myös kerrotaan tasa-arvosta. Perheväkivaltatilanteisiin puututaan välittömästi ja otetaan yhteyttä lastensuojeluun ja poliisiin. Vastaanottokeskuksen alkuinfossa ja työssä Suomessa -osiossa kerrotaan suomalaisen yhteiskunnan palveluista ja oleskeluluvan saamisen jälkeen kerrotaan tarkemmin TE-toimiston ja Kelan palveluista. Vastaanottokeskuksen toimintaa ohjaavat hallintolaki, lastensuojelulaki ja ulkomaalaislaki. (Vastaanottokeskuksen työntekijä, 11.12.2021.)

Miesten ja naisten kotoutumisen haasteissa on eroja. Nainen jää usein kotiin hoitamaan lapsia, minkä seurauksena sosiaaliset suhteet ovat vähäisiä ja kielen oppiminen hankaloituu. Perheen lapset joutuvat monesti toimimaan vanhempien asioiden ajajina, koska hallitsevat parhaiten Suomen kielen. Työntekijän mukaan kotoutumisen edistämässä ollaan menossa parempaan suuntaan. Tärkeää olisi Suomen kielen velvoittavampi opiskelu. Jos kieltä ei osaa, niin jää usein työelämän ja yhteiskunnan ulkopuolelle, mistä seuraa syrjäytymistä, kuten päihde- ja mielenterveysongelmia ja rikollisuutta. Hän pitää myös hyvin tärkeänä opiskelun ja työllisyyden tukemista. Maahanmuuttajanaisten tulisi uskoa omiin mahdollisuuksiinsa, kouluttautua ja työllistyä. He voivat olla tasa-arvoisia miesten kanssa ja myös riippumattomia ja itsenäisiä miehestä. Maahanmuuttajanaiset eivät kuitenkaan usein saa arvostusta mieheltä ja muutos voi myös tuntua pelottavaltakin. (Vastaanottokeskuksen työntekijä, 11.12.2021.)

4.3 Kela ja maahanmuuttajat

Emme saaneet haastateltavaa Kelasta, mutta perehdyimme Kelan toimintaan maahanmuuttajien parissa heidän verkkosivuillaan. Kelan mukaan maahanmuuttajat ovat kantaväestöä useammin sosiaaliturvaetuuksien varassa. Sosiaaliturvan käytön yleisyys kuitenkin vaihtelee lähtömaan ja etuuden välillä. Vuoden

2011 aikana työkäiset maahanmuuttajat käyttivät noin neljänneksen kantaväestöä enemmän sosiaalietuuksia (keskimäärin 780 euroa enemmän). Maahanmuuttajien tukien lisääntyneeseen käyttöön vaikuttaa heikko työllisyys. Maahanmuuton syyt vaikuttavat sosiaaliturvan käyttöön. Pakolaismaista muuttaneet pärjäävät heikoimmin työmarkkinoilla ja heidän sosiaalietuuksien käyttönsä on runsasta. Sosiaaliturvan käyttö on kuitenkin selvästi vähäisempää pitkään Suomessa olleilla pakolaismaista muuttaneilla kuin vastikään maahan muuttaneilla. OECD-maista muuttaneilla sosiaaliturvan käyttö on samalla tasolla vastikään muuttaneilla ja pitempään maassa olleilla. Suurin ero kantaväestöön tukien käytössä, muodostuu perusturvaetuuksien, erityisesti työmarkkinatuen ja yleisen asumistuen käytössä. (Tervola J, Verho J. 2014).

Pellervon taloustutkimuksen (PTT), Eläketurvakeskuksen (ETK) ja Kansaneläkelaitoksen (Kela) yhteistyönä tehdyssä tutkimuksessa maahanmuuttajista työmarkkinoilla (Busk, Jauhiainen ym. 2016, Maahanmuuttajat työmarkkinoilla - tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista), luodaan kokonaiskuva maahanmuuttajien työurista rekisteriaineiston ja tilastollisen analyysin avulla. Tarkastelussa pääosassa olivat 18-64 vuotiaana maahan muuttaneet henkilöt. Maahanmuuttajien työurissa huomattiin suuria eroja muun muassa sukupuolen ja lähtömaiden välillä. Tutkimuksessa tuli myös esiin, että maahanmuuttajamiesten työllisyystilanne on selvästi parempi kuin maahanmuuttajanaisten. Heikon naisten työllisyystilanteen vaikutuksesta heidän ansionsa jäävät hyvin pieniksi. Kotouttamistoimet ja valtaväestön asenteet vaikuttavat myös työmarkkinoille pääsyyn ja työuran muodostumiseen.

Useat perhetekijät vaikuttavat työllistymiseen ja työuran kehitykseen, ja ne vaihtelevat maahanmuuttajamiesten ja -naisten välillä. Naisten tärkeimpiä työuraa edistäviä tekijöitä ovat naimattomuus ja alaikäisten lasten puuttuminen, kun taas miehillä sen sijaan naimattomuus vaikuttaa heidän työuraansa negatiivisesti. Ensiarvoisen tärkeää olisi perheellisten maahanmuuttajanaisten tukeminen, esimerkiksi koulutuksen, kielitaidon ja työkokemuksen hankkimiseksi. Näillä keinoilla heidät saataisiin paremmin integroitumaan yhteiskuntaan ja työmarkkinoille. Maahanmuuttajien kielitaidolla on myös suuri merkitys akkulturaatioon eli kulttuuriin sopeutumiseen. Kielitaidon avulla maahanmuuttajat pystyvät nopeammin

integroitumaan työmarkkinoille ja yhteiskuntaan. Nuoret ja koulutetut maahanmuuttajat sopeutuvat kohdemaan työmarkkinoille sujuvammin kuin muut maahanmuuttajaryhmät (Busk, Jauhiainen ym. 2016, s. 4-5, 18).

4.4 Seurakunta ja maahanmuuttajat

Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026 on Ovet auki-strategia. Sen mukaan kirkon ovet eivät voi olla kenellekään kiinni, ihmisiä on kutsuttava sisään avoimista ovista. Jumalan yhteyteen kutsuminen ja lähimmäisistä välittäminen ja heidän palvelemisensa ovat kirkon tärkeimpiä tehtäviä. (Suomen ev.lut. Kirkko, i.a). Diakonian avulla kirkko auttaa ja tukee haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä sekä edistää oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaisuutta ja rauhaa. Myös osallisuuden lisääminen kuuluu kirkon tehtäviin. (Suomen ev.lut.kirkko, i.a)

Seurakuntien tehtävään kuuluu kohdata kaikki ihmiset avoimesti, riippumatta heidän lähtökohdistaan. Seurakuntien maahanmuuttajatyöhön kuuluu muun muassa maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen, yhteyden luominen suomenkielisiin kristittyihin ja asennevaikuttamistyö sekä kirkon sisällä että ulospäin. (Suomen ev.lut.kirkko, i.a)

“Olkaa veljellisessä rakkaudessa helläsydämiset toisianne kohtaan; toinen toisenne kunnioittamisessa kilpaillkaa keskenänne.”
(Raamattu, 1992, Room. 12: 10.)

“Hän on lähettänyt minut ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman, julistamaan vangituille vapautusta ja sokeille näkönsä saamista, päästämään sorretut vapauteen ja julistamaan Herran riemuvuotta.” (Raamattu, 1992, Luuk. 4:18-19.)

Haastattelimme Oulun evankelisluterilaisen seurakunnan työntekijää. Liitteenä haastattelukysymykset. (Liite 2) Työntekijä kertoi, että maahanmuuttajataustaiset asiakkaat löytävät heille usein sosiaalityöntekijän, poliisin tai ystävien kautta. Seurakunnalla on harvoin pelkästään maahanmuuttajataustaisille kohdennettua palvelua. Periaatteena on, että kaikilla on mahdollisuus osallistua toimintaan, oli

sitten kantasuomalainen tai maahanmuuttaja. Yleensä apu maahanmuuttajataustaisille voi olla ruoka- tai vaateapua. Niin kuin muillakin seurakunnan asiakkaila, myös maahanmuuttajien auttamisen tavoitteena on kohdata ihminen sellaisena kuin hän on, löytää ratkaisu hänen ongelmaansa ja tarvittaessa ohjata häntä eteenpäin. (Ev-lut. seurakunnan työntekijä, 12.12.2021.)

Konkreettisen avun lisäksi on tärkeää tarjota myös keskusteluapua sekä toimia diakonisella työtöteella. Opiskeleva maahanmuuttaja voi saada seurakunnan taholta apua esimerkiksi oppilaitospastorilta. Työtekijä mainitsee opiskelijoiden taloudelliset ongelmat, joihin he voivat saada myös tukea seurakunnalta ruokakorttien tai laskujen maksamisen muodossa. Työntekijän mukaan asioista tiedottaminen on maahanmuuttajien kotoutumisessa avainasemassa. Monesti maahanmuuttajat eivät tiedä omista oikeuksistaan tai mahdollisuuksistaan saada apua. Vaikka hankkeita on paljon Oulunkin seudulla, ne loppuvat ja vaihtuvat, ja yhteistietojen vaihtuessa ihmiset jäävät usein tyhjän päälle. (Ev-lut. seurakunnan työntekijä, 12.12.2021.)

Perheen kulttuuri voi vaikuttaa siihen, millaiseksi maahanmuuttajanainen kokee omat mahdollisuutensa. Vaikka tämä on yksilöllistä, on kuitenkin huomioitava se, että joissain perheissä mies on perheen pää ja naisella ei ole mahdollisuuksia opiskella tai tehdä töitä. Lisäksi luottamus viranomaisiin puuttuu usein. Työntekijän mukaan olisi tärkeää järjestää naisille kohdennettua toimintaa sosiaalisten kontaktien lisäämiseksi. Kotoutumisen edistämässä tärkeäksi työntekijä mainitsee aidosti läsnä olemisen ja toisen ihmisen arvostamisen sekä oma persoona työnteossa. Seurakunnalla olisi paljon mahdollisuuksia tehdä työtä maahanmuuttajien auttamiseksi, mutta näissä on alueellisia eroja. Lisäksi hän kokee seurakunnan olevan vanha ja jäykkä organisaatio, joka vaatisi kehittymistä. (Ev-lut. seurakunnan työntekijä, 12.12.2021.)

Haasteena työntekijä kokee sen, että maahanmuuttajien kotoutuminen on paljon hankkeiden varassa. Yhteiskunnan tulisi toimia ja ottaa enemmän vastuuta kotoutumisen edistämistä, ja seurakunta voisi toimia osana hanketta tai kaupungin toimintaa. Esimerkkeinä hankkeista työntekijä mainitsee Vamos Verso-

hankkeen sekä Vastaanottokeskuksen tukiyhdistyksen. (Ev-lut. seurakunnan työntekijä, 12.12.2021.)

4.5 Yhteenveto asiakkaiden haastatteluista

Haastattelimme yhteensä kuutta maahanmuuttajataustaista naista. Haastatteluiden tarkoituksena oli saada tietoa naisten kokemuksista koulutukseen hakeutumisesta, jotta voimme hyödyntää tietoa myös oppaan kokoamisessa. Liitteenä haastattelukysymykset. (Liite 3.) Naiset olivat 21-32-vuotiaita eri koulutuksen vaiheissa olevia opiskelijoita. Taustat olivat hyvin erilaisia, osalla ei ollut mitään koulutusta heidän tullessaan Suomeen, osalla taas oli pitkäkin koulutus takana. Naisten joukossa oli suomea opiskelevia, ammattiin opiskelevia sekä lukio-opintoja suorittavia. Haastattelimme koulutuksen eri vaiheissa olevia naisia, koska näin saimme erilaista tietoa siitä, millaista apua vasta suomea opiskelevat voisivat tarvita, ja siitä, missä asioissa ammattikoulutukseen jo päässeet olisivat tarvinneet. Kaikki olivat päässeet koulutukseen Te-toimiston kautta. Kun tiedustelimme naisten kokemuksia kouluun pääsemisestä, osa oli kokenut sen helppona, mutta osa oli turhautunut systeemin hitauteen ja siihen, ettei tiennyt, mistä paikasta kysyä apua kuhunkin ongelmaan. Yksi haastateltava kertoi saaneensa merkittävää apua MAIKO-hankkeesta. Hanke oli maahanmuuttajille suunniteltu ja maahanmuuttajien korkeakoulun suorittamista edistävä hanke Oulussa. Lisäksi opintojen hidas eteneminen puutteellisen kielitaidon vuoksi oli turhauttavaa.

Positiivista oli, että naisilla tuntui olevan käsitys siitä, mistä saa apua esimerkiksi perhe-elämän haasteisiin. Osalla oli myös ystäviä tai perheenjäseniä, joilta pyytää apua opiskeluihin. Mainitsimme haastattelussa seurakunnan, ja tiedustelimme, mitä naiset tietävät seurakunnan toiminnasta ja avun mahdollisuuksista Oulussa. Kukaan naisista ei oikein tiennyt, millaista apua seurakunnasta voi saada, vaikka olivat kuulleetkin siitä. Yksi naisista oli haastattelun hetkellä rippikoulussa. Kysyimme naisilta, millaista apua he tarvitsisivat, jos hakisivat nyt kouluun. Vastauksissa mainittiin kielitaito sekä hakuprosessi. Naiset kokivat kielitaitonsa heikoksi, ja hakuprosessin sekavaksi. Lisäksi yksi naisista toivoi, että olisi

yksi taho, josta voisi pyytää apua ja neuvoja. Odotteluajat tuntuvat turhilta, kun ei voinut tehdä sillä aikaa mitään.

Kysyimme myös naisten haaveista, jotka tuntuivat olevan selkeitä. Kaikilla oli suuri motivaatio lisäopiskeluihin, mutta kaikki kokivat haasteena suomen kielen heikkouden. Yksi naisista mainitsi, että lähipiirin henkilöt ovat epäilleet hänen mahdollisuuksiaan päästä ammattikorkeakoulutukseen huonon kielitaidon vuoksi, mutta se riittää, että itse uskoo itseensä. Lisäksi tuli esille kantasuomalaisten opiskelutovereiden negatiivinen suhtautuminen maahanmuuttajataustaisiin opiskelijoihin. Heidän kanssaan työskentely tuntui kantasuomalaisista opiskelijoilta rasittavalta ja hidastavan tehtävien ajoissa valmistumista. Maahanmuuttajataustaiset tarvitsevat usein apua Suomen kielen oikeinkirjoituksessa, ja apuun olisi kipeästi tarvetta suomea äidinkielenään puhuvilta opiskelutovereilta. Motivaatiota antaa heille omien lasten mahdollisuudet tasavertaiseen elämään muiden suomalaislasten kanssa ja suomalaisen yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet opiskeluun ja työntekoon, jotka heidän kotimaassaan voivat olla heikot.

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Koulutukseen hakeutuminen ensimmäistä kertaa voi olla haastavaa. Erityisiä haasteita aiheuttaa kielitaidottomuus, perhetilanne sekä palvelujärjestelmän monimutkaisuus. Näitä vaikeuksia kohtaavat erityisesti naiset, jotka ovat saapuneet maahan pakolaisina. Palvelujärjestelmän monimutkaisuus on yksi haastava tekijä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa. Tietämättömyys eri poluista voi johtaa siihen, että henkilö jää paitsi tarpeellisista palveluista tai koulutus- ja työpoluista, tai jättää hankaluuksien vuoksi kokonaan hakematta niihin. Vaikeudet voivat johtua huonosta kielitaidosta, koulutuksen tai lukutaidon puutteesta. Kouluun hakeutuessa voi olla epäselvää, millaista tukea siihen voi saada, ja miksi esimerkiksi opiskelun aloittamisesta tulee ilmoittaa Kelaan. (Lauren 2014, 20—22.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää selkosuomenkielinen opas, jossa kerrotaan koulutuspoluista toisen asteen koulutuksiin sekä opiskeluun liittyvistä yhteiskunnan palveluista. Oppaan kohderyhmänä ovat maahanmuuttajanaiset, jotka ovat saapuneet maahan pakolaisina tai turvapaikanhakijoina. Oppaan tarkoituksena on tuoda kohderyhmälle selkeää tietoa kouluttautumispoluista, ja tavoitteena on sisällyttää oleellinen tieto tiiviisti mutta selkeästi yksien kansien sisälle. Kouluttautuminen ja työllistyminen lisää sosiaalisia suhteita ja antaa itsenäisyyttä. Oppaan tarkoituksena on lisätä maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksia tiedonsaantiin ja tätä kautta parantaa heidän työllistymistään ja yhteiskuntaan integroitumistaan sekä tasa-arvoa yhteiskunnassa. Opas voi toimia yhtenä työvälineenä työpaikoissa, joissa asiakkaina on maahanmuuttajanaisia. Tavoitteena on tuottaa kohderyhmälle matalan kynnyksen opas, josta on mahdollista löytää selkeää tietoa omista mahdollisuuksista ja yhteiskunnan palvelujärjestelmästä.

6 OPAS MAAHANMUUTTAJANAISILLE

6.1 Suunnitelma, toteutus ja arviointi

Prosessi alkoi yhteistyökumppanin etsimisellä. Kumppaniksi valikoitui Monikulttuuriset siskot ry, joiden kanssa olimme yhteydessä säännöllisesti prosessin etenemiseen liittyen. Prosessin alussa osallistuimme kokoukseen, jossa keskustelussa tuli ilmi tarve opiskeluun ja koulutukseen liittyvälle oppaalle. Kokouksen jälkeen aloimme suunnitella, miten voisimme toteuttaa opinnäytetyön. Suunnitelman tekemisen aloitimme käsitteiden valitsemisella. Etsimme taustatietoa maahanmuuttajuudesta yleisesti, kotoutumisesta ja sen haasteista. Näiden taustatietojen perusteella valitsimme asioita, joita voisimme mahdollisesti sisällyttää oppaaseen ja käsikirjoitukseen. Suunnittelimme yhdessä yhteistyökumppanin kanssa haastateltavien etsimistä.

Suunnitelman hyväksymisen jälkeen aloimme työstää käsikirjoitusta. Laadimme haastattelukysymyksiä sekä maahanmuuttajataustaisille naisille että työntekijöille ja hyödynsimme teoritiedosta saamaamme informaatiota. Päädyimme haastattelemaan kuutta maahanmuuttajataustaista naista. Tämä määrä osoittautui sopivaksi, koska haastattelimme myös asiantuntijatehtävissä toimivia henkilöitä. Olimme yhteydessä yhteistyökumppaniin prosessin edetessä tarvittaessa.

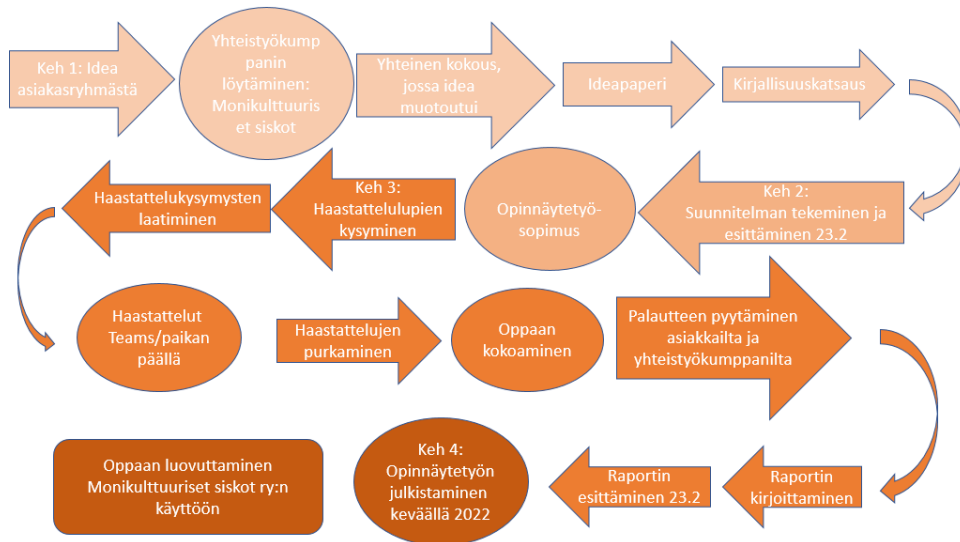
Teoritiedon lisäksi myös haastattelut toimivat oppaan ja opinnäytetyön pohjana. Suunnitelman mukaan teimme rinnakkain sekä käsikirjoitusta että haastatteluja. Haastateltaviin otimme yhteyttä sähköpostitse tai viestitse huhtikuussa, ja sovimme kaikki haastattelut toukokuulle. Haastattelimme yhteensä kuutta maahanmuuttajataustaista naista ja asiantuntijoista meillä oli tarkoitus haastatella neljää työntekijää, mutta saimme vain kolme haastateltavaa.

Haastattelut toteutuivat yksilöhaastatteluina Teamsin kautta sekä henkilökohtaisesti. Haastattelut otettiin talteen muistiinpanoja kirjoittaen. Lopuksi vielä varmistimme vastausten paikkansapitävyyden haastateltavalta. Kirjoitimme jokaisesta haastattelusta kirjallisen yhteenvedon. Asiakkaiden haastatteluvastaukset

kokosimme yhteen tiedostoon. Haastattelutyyliseksi valitsimme teemahaastattelun, jossa yhden otsikon alla oli yhden teeman kysymykset. Lähetimme kysymykset etukäteen haastateltaville, ja haastattelussa kävimme kysymykset läpi teema kerrallaan, ja he saivat halutessaan kertoa muutakin aiheeseen liittyvää. Haastattelun tavoitteena oli saada tietoa koulutukseen päässeiden maahanmuuttajanaisten kokemuksista heidän koulutuspoluistaan sekä siitä, millaista tukea ja apua he aikoinaan tarvitsivat koulutukseen hakeutumisessa ja millaisista tiedoista he olisivat hyötäneet. Työntekijöiden haastatteluissa tavoitteena oli saada tietoa maahanmuuttajanaيسille tarkoitetuista palveluista ja tuista.

Aloimme työstää opasta käsikirjoituksen rinnalla Canva-ohjelmalla. Kirjoitimme ensin suurpiirteisesti, mitä aiheita eri sivuille tulee, ja sitten aloimme koota tietoa sivuille selkokielen ohjeita apuna käyttäen. Oppaan selkeyden takaamiseksi yhdelle sivulle tuli vain lyhyesti tietoa yhdestä asiasta, ja kirjoitimme kaikki tekstit samalla selkeällä fontilla. Käytimme selkokieltä ja lyhyitä lauseita, ja mikäli jouduimme käyttämään vaikeampia sanoja, koostimme loppuun myös selkokielen sanaston.

Käytimme kehittämistyön prosessissa apuna alla olevaa kaaviota. Suunniteltuja päivämääriä siirsimme eteenpäin, jotta ehdimme saada opinnäytetyön mahdollisimman hyvin tehtyä. Käsikirjoituksen esittämisen jälkeen ja saadun palautteen perusteella muokkaamme käsikirjoitusta ja opasta edelleen. Oppaan valmistuttua esittelemme sen työelämässä, jonka jälkeen pyydämme työelämän edustajilta palautetta. Opinnäytetyö valmistuu kevään 2022 aikana.

6.2 Kehittämistyön menetelmät

Opinnäytetyömme oli kehittämispainotteinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena oli tehdä opas. Hyödynsimme oppaan tekemiseen eri tahojen haastatteluja. Haastatteluna käytimme puolistrukturoitua eli teemahaastattelua, jossa esitimme tarkentavia kysymyksiä eri teemoista. Puolistrukturoidussa haastattelussa käytimme teemoja, joista keskustelimme haastateltavan kanssa vuorovaikutteisesti. Keskustelun aikana esitimme jatkokysymyksiä, mutta muuten etenimme teemoitain. Teemahaastattelussa kysymykset perustuivat jo hankkimaamme tietoon. (Tuomi 2018.) Käytimme saamaamme aineistoa oppaan rakentamiseen, mutta haastattelun analyysi tuli vain lopulliseen opinnäytetyöhön.

Haastattelun analyysinä käytimme temaattista analyysia, jossa luokitellaan aineisto teemoihin, tehdään analyysista kartta ja kirjoitetaan siitä raportti. (Tuomi 2018.) Analyysin avulla pyrimme tuomaan esille, millaisia asioita haastateltavat kokivat tärkeiksi aiheen kannalta. Yhdistimme työntekijöiden tietoa ja asiakkaiden kokemuksia koulutuspoluista ja niihin liittyvistä palveluista ja niiden saatavuudesta. Haastattelun analyysissa tärkeää oli aineiston rajaaminen. Pohdimme rajatessa sitä, mitkä asiat vastasivat omiin kysymyksiimme ja mitä voimme hyödyntää opinnäytetyössämme. On otettava huomioon, että kun haastatteluaineisto on

saatu pieneltä määrältä ihmisiä, tulosta ei voi välttämättä yleistää kaikkien kaupunkien palveluihin tai kaikkien pakolaisnaisten kokemuksiin.

Haastattelussa tavoitteena oli saada tietoa koulutukseen päässeiden maahanmuuttajanaisten kokemuksista heidän koulutuspoluistaan sekä siitä, millaista tukea ja apua he aikoinaan tarvitsivat koulutukseen hakeutumisessa ja millaisista tiedoista he olisivat hyötynet. Työntekijöiden haastatteluissa tavoitteena oli saada tietoa maahanmuuttajanaيسille tarkoitetuista palveluista ja tuista. Haastattelut toteutettiin paikan päällä ja etäyhteyksin. Haastateltavat naiset tulivat Monikulttuuriset siskot ry:n toiminnan kautta. TE-toimiston, seurakunnan ja mahdollisesti muun tahon haastateltavat hankimme itse.

6.3 Oppaan kuvailu

Oppaaseen tuli yhteensä 22 sivua selkosuomenkielistä tekstiä. Oppaassa käsitellään kolmea aihetta; koulutusvaihtoehtoja, ammattivaihtoehtoja sekä yhteiskunnan palvelujärjestelmää. Aluksi oppaassa on selkeä kansi, jossa on otsikko, lyhyt lause siitä, mikä aihe oppaassa on sekä oppaan tekijöiden nimet. Sisällysluettelon jälkeen oppaassa kerrotaan, mitä varten opas on. Sen jälkeen kerrotaan, mitä tarkoittaa toisen asteen koulutus, ja mitä toisen asteen oppilaitoksia Oulussa on. Oppaassa käydään läpi, mitä tarkoittaa yhteishaku ja miten se tehdään, lisäksi tuodaan esille oppisopimus mahdollisuus. Oppaaseen sisältyy lyhyt kuvaus yhteensä seitsemästä ammatista kuvilla havainnollistamalla. Lopuksi oppaassa käydään läpi, mitä erilaisia auttavia tahoja on, kuten seurakunta, Te-toimisto sekä seurakunta. Oppaassa on vielä selkokielen sanasto, josta voi tarkistaa vaikeiden sanojen merkityksen. Oppaan ulkonäkö kehiteltiin yksinkertaiseksi ja selkeäksi, jotta kuviot eivät vaikeuta tekstin lukemista. Ulkonäkö tehtiin kuitenkin sellaiseksi, että sitä on mielenkiintoista katsella. Väriksi valittiin vaaleansininen. Linkki oppaaseen liitteenä. (Liite 4)

7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

7.1 Opinnäytetyön eettisyys

Löysimme haastateltavat luotettavien tahojen kautta. Yhteistyökumppanimme kautta saimme muutamia haastateltavia, ja osan etsimme itsenäisesti. Kerroimme heille, mitä aihetta opinnäytetyömme koskee ja mihinkä haastatteluja käytetään. Lähetimme haastateltaville kysymykset etukäteen tutustuttavaksi ja varmistimme heidän ymmärtäneen ne. Jo ennen haastattelun aloittamista on haastateltavan ymmärrettävä, mihin on suostumassa.

Maahanmuuttajataustaisten naisten haastatteluissa oli tärkeää ottaa huomioon muutamia asioita. Ymmärryksen puute voi vaikuttaa kulttuurieroista johtuviin väärinkäsityksiin. Tärkeä tutkimuseettinen kysymys on kulttuurierojen huomioiminen, jos haastateltavalle jää epäselväksi haastattelun tarkoitus ja haastattelijan motiivit. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 83) Kerroimme myös sen, että vastaukset ovat anonyymeja ja luottamuksellisia, eikä niitä käytetä mihinkään muuhun tarkoitukseen. Kaikki haastateltavat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti, eivätkä he olleet meille aiemmin tuttuja. Koska haastateltavia oli niin pieni määrä, on tärkeää, että heitä ei voi tunnistaa haastattelun vastauksista. Tämän vuoksi sijoitimme kaikkien haastateltavien vastaukset samaan kappaleeseen, emmekä eritelleet yksittäisen ihmisen vastauksia yhdeksi kappaleeksi.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Haastattelut toteutettiin osittain kasvokkain ja osittain Teams- verkkoyhteyden avulla. Verkkoyhteydet pysyivät haastattelujen aikana vakaina, joten kommunikointi sujui ongelmitta sen puolesta. Haastattelijoiden ja haastateltavien molemilla videokamerat päällä, mikä myös lisäsi luotettavuutta. Tietokonevälitteinen viestintä luo uusia mahdollisuuksia haastattelujen tekemiseen, mutta asettaa samalla uudenlaisia vaatimuksia. Ei ainoastaan tietoteknisiä, vaan myös vuorovaikutuksellisia. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 271)

Kaikilla haastateltavilla oli riittävä kielitaito, mikä varmistettiin etukäteen haastateltavien hakuvaiheessa. Haastattelun onnistumisen edellytyksenä on, että haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 79) Teimme haastatteluista muistiinpanot Word- tiedostoille ja tallensimme ne yhteisiin kansioihin molempien muokattavaksi ja tarkasteltavaksi. Teams- haastatteluja emme erikseen tallentaneet, muuten kuin tekemällä Wordille muistiinpanoja.

Opas on kohdistettu Oulussa asuville maahanmuuttajataustaisille naisille. Siinä on esitelty muun muassa Oulussa sijaitsevia kouluja, mutta muuten asiasisältö voi käydä myös muissa kaupungeissa asuville. Opas ei välttämättä ole tiedoiltaan paikkansapitävä, jos koulujen sijainnit tai muut tiedot muuttuvat vuosien aikana.

8 POHDINTA

Maahanmuuttajataustaisten naisten haastattelujen perusteella tuli ilmi, että hakuprosessi kouluun on sekava ja monimutkainen. Naiset kaipasivat sitä, että olisi yksi taho, johon voisi ottaa yhteyttä ongelmatapauksissa. Pyrimme oppaassa tuomaan esille selkeästi ja ymmärrettävästi, mistä ja miten apua voi saada ja mistä voi etsiä lisätietoa esimerkiksi koulutuksiin tai oppilaitoksiin liittyen. Erityisen merkittävä havainto oli, että kukaan naisista ei oikein tuntunut tietävän, mikä seurakunta on tai millaista apua sieltä voisi saada. Laitoimme oppaaseen erikseen esittelyn seurakunnasta, mikä se on ja mitä mahdollista apua sieltä voisi saada.

Tavoitteenamme oli edistää maahanmuuttajataustaisten naisten kouluttautumista ja antaa selkeää tietoa kouluun hakemisesta sekä yhteiskunnan tarjoamista tuista. Tavoitteenamme oli myös tehdä opas, josta olennaisin tieto löytyisi yksien kansien sisältä ja selkokielellä. Kaikki maahanmuuttajataustaiset haastateltavat kokivat, etteivät saa tarpeeksi tukea suomen kielen opiskeluun. Opiskelut voisivat edetä nopeammin, jos ihan alusta asti olisi enemmän tukea Suomen kielen opiskeluun. Hyvä kielitaito edistäisi myös ryhmäytymistä. Myös TE-toimiston haastateltavan mukaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi tarvitaan enemmän mahdollisuuksia kielen opiskeluun.

Eräs työntekijä mainitsi haastattelussa huomanneensa, että maahanmuuttajanaisten aviomiehet tai puoliset eivät haluaisi heidän käyvän töissä tai opiskelevan. Naiset, joita haastattelimme, eivät kuitenkaan tuoneet esille tällaista asetelmaa. Kulttuuripiirteet ovat siis yksilöllisiä. Haastattelimme opinnäytetyössämme pelkästään maahanmuuttajataustaisia naisia, joten emme saaneet näkökulmaa siitä, millaisia haasteita miehillä voisi olla opiskeluun liittyen. Voisi luulla kuitenkin, että kielitaito tarvitsee kohentamista ja lisätukea myös miehillä. Selkeästi sekä työntekijöiden että asiakkaiden haastatteluiden perusteella kielitaidon kohentamisessa tarvitaan apua. Hyvä kehittämisidea voisi olla esimerkiksi henkilökohtainen suomen kielen tuutorit tai suomen kielen lisäkurssit jossain vaiheessa opiskelua tai jatkuvasti opiskelun rinnalla.

Opinnäytetyön tekeminen auttoi näkemään, millaisia haasteita maahanmuuttaja-taustaisilla naisilla on. Opinnäytetyön kirjoittamisen aikana meidän piti miettiä näiden naisten näkökulmasta, että millaisia ongelmia he kohtaavat ja millaisia apukeinoja heillä näihin on. Oman ammattitaidon kehittymisen kannalta toisen näkökulmasta ajattelemisen on tärkeää. Oman ammatillisuuden kannalta on myös todella tärkeää, että muistaa olla yleistämättä. Perhetilanteet ja perheenjäsenten keskinäiset suhteet ovat kaikissa perheissä yksilöllisiä riippumatta siitä, mistä kulttuurista ihminen on kotoisin. Toki on otettava huomioon kulttuurissa yleisesti esiintyvät piirteet, jotta asiakasta voi parhaalla mahdollisella tavalla auttaa, mutta on osattava myös kohdata asiakas yksilönä.

LÄHTEET

- Businessoulu. Oulun seudun kuntakokeilu. Saatavilla 25.1.2022 <https://www.businessoulu.com/fi/tyollisyyspalvelut/oulu-seudun-kuntakokeilu.html>
- Busk H, Jauhiainen S., Kekäläinen A., Nivalainen S., Tähtinen T. (toim.). (2016) *Maahanmuuttajat työmarkkinoilla - tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista* Saatavilla 22.7.2021 https://www.kela.fi/documents/10180/1169652/160914+Maahanmuuttajat_tyomarkkinoilla.pdf/311b65a7-32f3-4ae2-9539-9d4f8c404bfe
- Castaneda, A., Mäki-opas, J., Jokela, S., Kivi, N., Lähteenmäki, M., Miettinen, T., Nieminen, S., Santalahti, P., & Paloma-asiantuntijaryhmä. (2018.) *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print- Suomen yliopistopaino Oy.* https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%CC%88SI-KIRJA_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Euroopan unionin perusoikeuskirja 2012/C 326/02 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>
- Juusola, M. (2018.) *Selkokielen tarvearvio 2019*. Selkokeskus, kehitysvammaliitto ry. Kehitysvammaliitto 2019. Saatavilla 20.8.2019 <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2021/05/Tarvearvio-2019.pdf>
- L 343/2003 Hallintolaki 6.6.2003/434. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- L 746/2011 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kansainv%C3%A4list%20suojelua>
- L 1386/2010 Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kansainv%C3%A4list%20suojelua>

- L 301/2004 Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ulkomaalaislaki>
- Malin, M. & Anis, M. (2013). Maahanmuuttajat hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., & Säävälä, M. (toim.), *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta* (s.141-159). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Martikainen, T., Saari, M., & Korkiasaari, J. (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., & Säävälä, M. (toim.), *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta* (s. 23-54).
- Martikainen, T., Saukkonen, P., & Säävälä, M. (toim.). (2013). *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Martikainen, T., Tiilikainen, M. (toim). (2007). *Maahanmuuttajanaiset: kototutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/29f2b95e-maahanmuuttajanaiset.pdf>
- Nieminen, H., Kivijärvi, A., & Toivikko, K. (toim.). (2015). *Kiertoteitä- maahan muuttaneet nuoret yhteiskunnallisten esteiden edessä*. Suomen Pakolaisapu. <https://pakolaisapu.fi/wp-content/uploads/2019/04/Kiertoteit%C3%A4-maahan-muuttaneet-nuoret-yhteiskunnallisten-esteiden-edess%C3%A4.pdf>
- Nieminen, T. (2015). Ulkomaalaistaustaisten ei-työllisten työnhaku on aktiivisempaa kuin suomalaistaustaisilla- kielitaito suurin este työllistymiselle [verkkojulkaisu]. 17.12.2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 28.7.2021]. https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_002.html#ulkomaalaistaustaisistanaisistanoinakaksivii-dest%C3%A4onei-ty%C3%B6llinen
- Nieminen, T., & Larja, L. (2015). Suomen tai ruotsin kielitaito vähintään keskitasoa kolmella neljästä ulkomaalaistaustaisesta. (Tilastokeskus.) https://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-11-02_003.html

- Opetushallitus. (2017). *Perustietoja ja –taitoja- maahanmuuttajat aikuisten perusopetuksessa*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aikuiset_perusopetuksessa_2019.pdf
- Peda. Kaksisuuntainen kotoutuminen. Saatavilla 13.3.2022 <https://peda.net/kol/foorumi/m/mkk/t3mst/mtmjktm/mko>
- Phillimore J., Morrice L. ym. (2021) *Economic self-reliance or social relations? What works in refugee integration? Learning from resettlement programmes in Japan and the UK*. Saatavilla 13.3.2022 <https://link.springer.com/article/10.1186/s40878-021-00223-7>
- Raamattu. (1992). Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) (2005). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Jyväskylä 2005: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Selkokeskus. (20.7.2021). *Selkokieli*. Saatavilla 20.8.2021 <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-maaritelma/>
- Sisäministeriö. (i.a.). *Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan*. Saatavilla 21.7.2021 <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>
- Suomen ev.lut.kirkko. (i.a.). Seurakunnat ja maahanmuuttajat. Saatavilla 25.1.2022 <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/monikulttuurisuus/seurakunnat-ja-maahanmuuttajat>
- Suomen pakolaisapu. (i.a.). *Pakolaisuus Suomessa*. Saatavilla 30.6.2021 <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/#:~:text=Pakolais-ten%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4%20Suomessa&text=Vuonna%202019%20Suomessa%20asui%20yhteens%C3%A4,ja%2017%20%25%20on%20syntynyt%20Suomessa.&text=Ensim%C3%A4iset%20pakolaiset%20saapuvat%20Suomeen%20vuonna%201973%20Chilest%C3%A4>
- Suomen pakolaisapu. (i.a.). Suositukset hallitusohjelmaan 2019-2023. Saatavilla 20.8.2021 <https://pakolaisapu.fi/wp-content/uploads/2019/04/Pakolaisavun-hallitusohjelmatavoitteet-2019-2023.pdf>
- Tervola J, Verho J. (toim.). *Maahanmuuttajien sosiaaliturvan käyttö vuonna 2011*. (2014) Helsinki: Kela, Työpapereita 64. Saatavilla 21.7.2021

<https://www.kela.fi/-/maahanmuuttajat-ovat-kantavaestoa-useamin-sosiaaliturvaetuuksien-varassa>

Tiilikainen, M. (2008). Menestyvät maahanmuuttajanaiset. Väestöntutkimuslaitos katsauksia E 33-2008. Helsinki 2008: Vammalan Kirjapaino Oy.

<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/3fd7cc28-menestyvat-maahanmuuttajanaiset.pdf>

Tilastokeskus. (i.a.). *Maahanmuuttajat väestössä*. Saatavilla 30.6.2021

<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#:~:text=Vuonna%202020%20Suomen%20v%C3%A4est%C3%B6st%C3%A4%20oli,Ulkomaalais-taustaisista%20yli%20puolet%20asui%20Uudellamaalla.>

Tilastokeskus. (i.a.). *Maahanmuuttajat väestössä*. Saatavilla 21.7.2021

https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#tab1485503695201_3

Työ- ja elinkeinoministeriö. (29.1.2019). *Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla. Yleiskuva ja kehittäminen*. [katsaus].

Saatavilla 10.8.2021 <https://tem.fi/documents/1410877/11992263/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019/faa5862e-9f95-d674-199e-f8cf9b4ba2c4/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kotoutumisen sanasto. 1.laitos. Helsinki

2021. Saatavilla 13.3.2022 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163545/TEM_2021_54.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yhdessä kotoutuva Oulu. Kotouttamisohjelma 2018-2021. Saatavilla 29.3.2022

<https://docplayer.fi/104643300-Yhdessa-kotoutuva-oulu.html>

LIITE 1. Haastattelukysymykset Te-toimistoon

1. Koulutus, työtehtävät ja asiakkuuden alkaminen

- Kerro koulutuksestasi ja työtehtävästäsi.
- Missä vaiheessa Te -toimiston asiakkuus alkaa pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisille henkilöille?
- Millä tavalla voidaan ottaa huomioon asiakkaan jo olemassa oleva koulutus- ja työkokemus?
- Minkälaista työkokemusta ja koulutusta turvapaikanhakijanaisilla yleensä on taustalla?

2. Tavoitteet ja asiakkaan henkilökohtainen tilanne

- Millä tavalla määritellään kotoutumissuunnitelman tavoitteet?
- Miten saavutetaan se, että suunnitelma on asiakkaiden tavoitteiden ja mielenkiinnon kohteiden mukainen?
- Miten otetaan huomioon asiakkaan kielitaito asioinnissa, esim. selkosuomen tai tulkin apuna käyttäminen?
- Miten asiakkaan kokonaistilanne otetaan huomioon, mitä yhteistyökumppaneita kotoutumissuunnitelman teossa on (jos esim. on lapsia)?

3. Tuen ja avun sisältö

- Kuinka pitkä aika on kotoutumisaika?
- Mitä eroa on kotoutumis- ja työllistymissuunnitelmalla ja mitä suunnitelma sisältää pääpiirteittäin (pakolais- ja turvapaikataustaisille henkilöille)?

- Mitä etuuksia voi saada kotoutumisajan aikana?
- Miten kotoutumiskoulutus toteutetaan?
- Miten autetaan omaehtoiseen koulutuspaikan hakemiseen?
- Mitä kaikkia TE-toimiston palveluja asiakas voi saada?
- Millä tavalla TE-toimisto tukee koulutuspaikan saamisen jälkeen?
- Millä tavalla toimitte Kelan kanssa yhteistyössä, kun asiakas on hakemassa kouluun tai jo opiskelee?

4. Omat näkemykset

- Omia kokemuksia prosessista ja minkälaisia parannusehdotuksia siinä on?
- Mitä yleisiä haasteita pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisilla naisilla on toisen asteen opiskelussa?
- Mikä mielestäsi työntekijänä on kaikista tärkeintä kotoutumisen edistämiseksi?
- Millä tavalla otetaan huomioon palvelujen esteettömyys, millä tavalla autetaan esim. sähköisessä asiointissa?
- Millä tavalla mielestäsi miesten ja naisten haasteet eroavat toisistaan?

LIITE 2. Haastattelukysymykset vastaanottokeskuksen työntekijälle

1. Koulutus, työtehtävät, asiakkuuden alkaminen
 - Kerro koulutuksestasi
 - Mitä työtehtäviisi kuuluu?
 - Milloin asiakkuus teillä alkaa/milloin loppuu?

2. Tavoitteet ja asiakkaan henkilökohtainen tilanne
 - Millaisia tavoitteita työssä asetetaan asiakkaan kanssa ?
 - Millä tavalla otetaan huomioon asiakkaan yksilöllinen tilanne, esim. perhetilanne ja palvelut siihen liittyen?
 - Millä tavalla otetaan huomioon esimerkiksi naisen asema perheessä?

3. Suomalainen yhteiskunta, palvelut ja tuet
 - Millä tavalla asiakkaille kerrotaan suomalaisen yhteiskunnan toimimisesta, esim. Kela, Te-toimisto?
 - Missä vaiheessa asiakkuutta näistä asioista kerrotaan?
 - Mitkä lait ohjaavat toimintaanne?
 - Ohjataanko asiakkaita sähköisten palvelujen käyttöön jo vok:ssa?

4. Omat näkemykset
 - Eroavatko mielestäsi miesten ja naisten kotoutumisen haasteet toisistaan, jos kyllä, niin millä tavalla?
 - Mitä kehittymistarpeita suomalaisella yhteiskunnalla mielestäsi olisi kotoutumisen edistämiseksi?
 - Mitkä asiat kokisit tärkeänä oppaassa, joka on suunnattu maahanmuuttajanaishenkilöille aiheena opiskelun ja työllistymisen tukeminen?

LIITE 3. Haastattelukysymykset seurakunnalle

1. Koulutus, työtehtävät ja asiakkuuden alkaminen

- Kerro koulutuksestasi ja työtehtävästäsi?
- Mitä kautta maahanmuuttajataustaiset asiakkaat löytävät seurakuntaan
- Minkälaista apua, tukea tai palveluja seurakunnalla on maahanmuuttajille Oulun seudulla?
- Käykö teillä maahanmuuttajainaisia ja jos käy, niin minkälaisia elämäntilanteita heillä on?
- Kerro seurakunnan periaatteista maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisesta.

2. Tavoitteet ja asiakkaan henkilökohtainen tilanne

- Millaisia tavoitteita seurakunnan työssä on maahanmuuttaja-asiakkaille?
- Millä tavalla asiakasta voidaan auttaa parhaalla tavalla kokonaisvaltaisesti?
- Millaista apua seurakunnasta voi saada opiskeleva/opiskelemaan hakeva maahanmuuttaja?

3. Tuen ja avun sisältö

- Mitä seurakunnan tuki ja apu maahanmuuttajille sisältää pääpiirteittäin? Konkreettista/hengellistä?

4. Omat näkemykset

- Omia kokemuksia maahanmuuttajanaisten tapaamisesta, heidän auttamisestaan.
- Minkälaisia parannusehdotuksia sinulla on, miten maahanmuuttajanaisia voisi seurakunnassa auttaa vielä paremmin?
- Mitä yleisiä haasteita olet kohdannut tapaamillasi pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisilla naisilla?
- Millä tavalla mielestäsi maahanmuuttajanaisten ja –miesten haasteet eroavat toisistaan?
- Mikä mielestäsi työntekijänä on kaikista tärkeintä kotoutumisen edistämisessä?
- Millainen rooli seurakunnalla mielestäsi on kotoutumisen edistämisessä?

LIITE 4. Haastattelukysymykset asiakkaille

1. Mikä sinun tilanteesi on tällä hetkellä?

Minkä ikäinen olet ja kuinka kauan olet ollut Suomessa?

Mistä maasta olet tullut?

Missä opiskelet tällä hetkellä?

2. Oma kokemus kouluun pääsemisestä ja koulusta

Milloin pääsit kouluun?

Kerro omin sanoin, miten hait kouluun.

Mistä sait apua siihen?

Millaista tukea tai apua voit saada, jos sinulla on joku ongelma?

Millaista apua toivoisit, jos hakisit nyt opiskelemaan?

Mitä ongelmia tai vaikeita asioita sinulla on opiskelun aikana?

Mitä ajattelet sinun mahdollisuuksistasi päästä eteenpäin? Esimerkiksi opiskelu tai työpaikan saaminen.

Mikä ovat sinun toiveesi ja unelmasi? Mitä haluaisit tehdä tulevaisuudessa?

3. Paikat, mistä voi saada tukea ja apua kouluun tai työhön liittyen

Millaista apua voit saada Te-toimistosta?

Millaista apua voit saada Kelasta?

Millaista apua voit saada seurakunnasta? Tiedätkö, mikä on seurakunta?

Mistä muualta voit saada apua kouluun tai työhön hakemiseen liittyen?

Millaisia haasteita tai ongelmia kohtaat, kun tarvitset apua ja sinun pitää mennä Kelaan tai Te-toimistoon?

Millaista apua toivoisit, jos nyt hakisit opiskelemaan tai töihin?

LIITE 5. Opas

https://www.canva.com/design/DAEaVgDrsYc/G-Ry6wR6j9YMLtUqvk-OUQ/view?utm_content=DAEaVgDrsYc&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

OPIN TIELLE

OPAS
MAAHANMUUTTAJANAIKILLE
KOULUUN HAKEUTUMISESTA

Mervi Nabiradeh ja Tapani Hävälä
Diakonia-ammattikorkeakoulu
2022

Sisällysluettelo

1. Missä haluat opiskella?
2. Lukio
3. Ammattikoulu
4. Oulun koulut
5. Luovi
6. Diakoniaopisto
7. Aikuiskoulutus
8. Yhteishaku
9. Oppisopimus
10. Erilaisia ammatteja
11. Oppisopimus
12. Seurakunta
13. Te-toimisto
14. Kela
15. Sanasto

Missä haluat opiskella?

Peruskoulun jälkeen voi hakea toisen asteen koulutukseen. Toisen asteen koulutus tarkoittaa opiskelua ammattikoulussa tai lukiossa.

Tämä opas kertoo, miten voit hakea toisen asteen koulutukseen. Tässä oppaassa kerrotaan myös, millaista apua voit saada koulun aikana.

Lukio

Lukio on koulu, jossa voit opiskella monia eri oppiaineita. Lukiossa opit yleissivistäviä asioita. Yleissivistävä tarkoittaa asioita, jotka auttavat sinua toimimaan yhteiskunnassa.

Lukiossa opiskellaan samoja asioita kuin peruskoulussa, mutta ne ovat hieman vaikeampia. Lukio voi kestää 2-4 vuotta. Yleensä lukiossa opiskellaan 3 vuotta.

Lukion lopussa on ylioppilaskokeet. Se on koe, jossa tarkistetaan, oletko oppinut lukiossa tarpeeksi asioita. Kun olet tehnyt ylioppilaskokeet, sinusta tulee ylioppilas. Lukion jälkeen voit hakea ammattikorkeakouluun tai yliopistoon.

Ammattikoulu

Ammattikoulussa voit oppia erilaisia taitoja. Ammattikoulusta saat ammatin. Ammattikoulun jälkeen voit hakea suoraan töihin. Jos haluat, voit jatkkaa myös opiskelua.

Ammattikoulussa opiskellaan teoriaa, ja välillä mennään harjoitteluun työelämään. Harjoittelussa opit työskentelemään omassa ammatissasi.

Oulussa ammattikouluja ovat:

Ammattikoulun jälkeen voi hakea ammattikorkeakouluun tai yliopistoon.

-Osaio
-Luovi
-Diakoniaopisto

Oulun koulut

Osaon kouluja on ympäri Oulua ja myös Oulun ulkopuolella. Voit löytää lisätietoa sivulta www.osao.fi.

Oulussa on 10 päivälukiota ympäri Oulua ja aikuislukio, jossa voi opiskella myös illalla. Lisätietoa voit löytää osoitteesta www.ouka.fi/oulu/koulutus-ja-opiskelu

Luovi

Luovi on ammattiopisto. Luovissa voit opiskella ammattien lisäksi myös Valma-koulutuksen. Lisätietoa saat osoitteesta www.luovi.fi.

Valma tarkoittaa koulutusta, joka valmistaa ammatilliseen opiskeluun. Valmassa tutustut erilaisiin ammatteihin ja vahvistat opiskelutaitojasi.

Oulussa Luovi-ammattiopisto sijaitsee Intössä ja keskustassa Nahkatehtaankadulla.

Diakoniaopisto

Oulun diakoniaopistossa voit opiskella lähihoitajaksi, lastenhoitajaksi tai nuorisotoimittajaksi. Diakoniaopistossa voit opiskella myös Valma-koulutuksessa.

Oulun diakoniaopisto sijaitsee Oulun keskustassa osoitteessa Albertinkatu 16 B.

Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksessa voit opiskella ammatin samalla, kun teet omaa työtä. Koulua voi olla päivällä, illalla ja myös viikonloppuna. Voit opiskella joko koulussa tai kotona.

Aikuiskoulutuksessa voit käyttää omia taitoja ja työkokemusta.

Oppisopimus

Oppisopimus tarkoittaa sitä, että voit opiskella ammattia samalla kun teet työtä.

Voit suorittaa työssä kokonaisen ammatillisen tutkinnon tai myös pienempiä osia.

Oppisopimus kestää yleensä kahdesta kolmeen vuoteen.

Työssä oppimisen ajalta saat palkkaa.

Lisätietoa:
Oppisopimus.net

Yhteishaku

Yhteishaku tarkoittaa, että voit hakea ammattikouluun ja lukioon yhdellä hakemuksella. Yhteishaku on tarkoitettu oppilaille, jotka ovat päässeet peruskoulusta.

Yhteishaku tehdään keväällä helmikuussa ja maaliskuussa. Kun teet yhteishaun keväällä, sinun koulusi alkaa syksyllä.

Yhteishaku tehdään netissä. Hakemuksen laitetaan viisi koulua, mihin haluaisi mennä. Se koulu, mihin haluat eniten, kannattaa laittaa ensimmäiseksi vaihtoehdoiksi listaan.

Yhteishaku tehdään osoitteessa **www.opintopolku.fi**

Erilaisia ammatteja

Artesaani on ammatti, jossa saa tehdä paljon käsillä. Artesaani on ammatissa käytetään erilaisia työvälineitä ja materiaaleja, esimerkiksi puuta, metallia tai kangasta. Artesaani valmistaa erilaisia tuotteita tai korjaa vanhoja tavaroita.

Eläintenhoitaja

huolehtii, että eläimet voivat hyvin.

Eläintenhoitaja työskentelee maatilalla, eläinkaupassa tai kotieläinpuistossa.

Eläintenhoitaja tietää, miten erilaiset eläimet käyttäytyvät ja osaa hoitaa niitä oikein.

Kokki on työntekijä, joka valmistaa ruokaa. Kokki voi työskennellä esimerkiksi ravintolassa, kahvilassa tai koulun ravintolassa.

Merkonomi

voi työskennellä esimerkiksi kaupoissa tai toimistossa. Merkonomi tekee asiakaspalvelutyötä ja myyntityötä.

Merkonomiin työssä käytetään tieto- ja viestintätekniikkaa. Se tarkoittaa, että työssä tarvitaan esimerkiksi tietokonetta.

Lähihoitaja

on henkilö, joka pitää huolta ihmisistä. Lähihoitajan asiakkaita ovat kaikenlaiset ihmiset.

Lähihoitaja voi työskennellä esimerkiksi päiväkodissa, vanhainkodissa, palvelukodissa tai sairaalassa.

Varastonhoitaja/ palvelulogistiikka työntekijä

on ammatti, jossa työskenteleminen erilaisien kauppajen varastoissa. Varastonhoitaja ottaa vastaan tavaroita ja järjestää ne varastoon. Varastonhoitaja järjestää tavaroita käsillä tai koneilla.

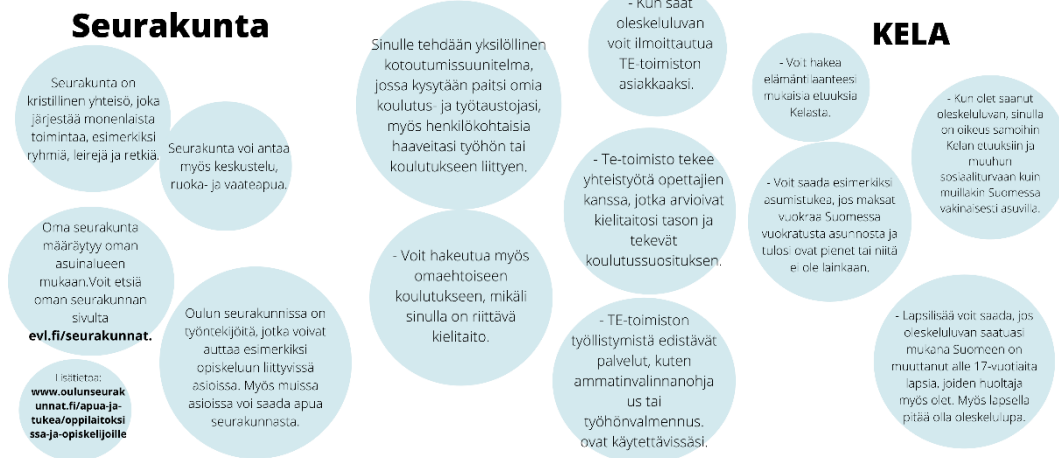

Puutarhuri

voi työskennellä kukkakaupassa tai puutarhamyymälässä. Puutarhuri voi myös rakentaa alueita, johon tulee kasveja. Puutarhuri tuntee erilaisia kasveja ja miten niitä hoidetaan. Puutarhurin työ on fyysistä ja usein tehdään työtä ulkona.

TE-toimisto

Sanasto

- Yleissivistävä koulutus = antaa taitoja, jotka auttaa selviytymään yhteiskunnassa.
- Ylioppilaskokeet = Lukion lopussa järjestettävät kokeet
- Ammattikoulu = Koulu, josta saat ammatin
- Lukio = koulu, jossa opiskellaan yleissivistäviä aineita
- Toisen asteen koulutus = lukio ja ammattikoulu
- Seurakunta = kristillinen yhteisö, joka järjestää erilaisia ryhmiä ja josta voi saada apua eri asioihin
- Yhteishaku = tapa, millä haetaan kouluihin